

de Strandloper

45e jaargang • nummer 4 | december 2013

Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk

foto: Piet Broekhof

Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Bestuur

P.J. Spierenburg (Peter), voorzitter, Hercules 88, 2221 MD Katwijk pjspierenburg@planet.nl
F. Faber (Franciska), Secretaris, Emmastraat 20, 2211 CN Noordwijkerhout 0252-370342,
franciska.faber@kpnmail.nl
K. Vegter (Koene), penningmeester, Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk koenevegter@planet.nl
P.J. Nooijen (Nel), Joh. Molegraafstraat 14, 2201 LK Noordwijk nel.nooyen@hetnet.nl
A. Swanen (Anneke), Waterkers 69, 2231 DN Rijnsburg a.swanen@ziggo.nl

Contributie € 10,- (minimaal) per jaar.

Rekeningnummer: 2573795 t. n. v. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Bij de eerste Strandloper van het nieuwe jaar wordt een acceptgiro meegestuurd.

Ledenadministratie

Adreswijzigingen en aanmelden nieuwe leden: K. Vegter, Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk
koenevegter@planet.nl

De Strandloper

De Strandloper is het kwartaalblad van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Oplage : 600 exemplaren.

De redactie bestaat uit: H. de Bruijn, C. Erkelens, W.J. Kuijper en C.M.J. Verweij.

Inleveren kopij: Stakman Bossestraat 68, 2203 GL Noordwijk.

of via E-mail: keeserkelens@hotmail.com

Bezorging: Jan Jacobs, Prins Bernardstraat 7, 2202 LD Noordwijk, Telefoon: 071-3610396

jan-jacobs@zonnet.nl

Homepage vereniging: <http://www.strandloper.nl>

Het laatst verschenen nummer van de Strandloper en oude nummers zijn ook te downloaden vanaf onze website.

Jan Verwey Natuurcentrum

Het Jan Verwey Natuurcentrum is gevestigd in de bibliotheek van Noordwijk, Zilverschoon 20, 2201 SX Noordwijk. Onze uitgebreide natuurbibliotheek, die regelmatig wordt aangevuld met nieuwe uitgaven, heeft hier ook een plaats gekregen. Informatie over de natuur in en rond Noordwijk wordt gegeven met behulp van informatiepanelen en informatieve stands.

Voor groepsbezoek (schoolklassen en dergelijke) is het centrum het gehele jaar geopend. Contactadres:

natuurcentrumnoordwijk@gmail.com

Het Natuurcentrum is verder geopend tijdens de inloopochtenden op iedere eerste zaterdag van de maand tussen 10.00 en 12.00 uur. Zie hiervoor ook de bijgesloten agenda.

De Strandloper wordt gedrukt op FSC® gecertificeerd papier.

Druk: Multicopy, Katwijk

Sluitingsdatum inleveren kopij voor De Strandloper 46e jaargang nummer 1: 9 februari 2014

Niets uit dit tijdschrift, met uitzondering van korte citaten, mag worden gereproduceerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in welke vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Inhoud:

Voorplaat: foto Piet Broekhof, opmaak René van Rossum	pag. 1
Activiteitenagenda, Franciska Faber, Peter Spierenburg	pag. 4
Bestuursmededelingen, Franciska Faber, Peter Spierenburg	pag. 7
Tussen Tulpen en de Zee, Twee jaar later, Koene Vegter	pag. 9
Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek, Jelle van Dijk	pag. 10
• Rob Leewis, e.a. 2013. <i>Veldgids Exoten</i> .	
• Jan van der Geld, e.a. 2013. <i>Weidevogels in een veranderend landschap</i> .	
• Jens H. Petersen 2013 <i>Het leven van paddenstoelen en schimmels</i> .	
• Nico Dam, Thomas W. Kuyper 2013 <i>Veldgids Paddenstoelen</i> .	
• J.H.J. Schaminée & J.A.M. Janssen 2009. <i>Europese Natuur in Nederland. Laag Nederland. Natura 2000-gebieden</i> .	
Voor aankondiging vogelcursus voorjaar 2014, Dineke Kistemaker	pag. 12
Campingmussen, Hein Verkade	pag. 13
Waddenweekend 2013 Schiermonnikoog, Ruurd Eisenga	pag. 15
Natuurbeleving, Nel Nooijen	pag. 17
Twee nieuwe Nederlandstalige paddenstoelenboeken, Arie Dwarswaard	pag. 18
Langs de Golf van Biskaje, Jelle van Dijk	pag. 19
Rondje Groen, W. Andelaar	pag. 23
Verslag van de vogelcursus "Vogels in de winter en Vogeltrek 2013", Dineke Kistemaker	pag. 24
Gierzwaluwkolonie gered, Hein Verkade	pag. 27
Verrassende flora langs het fietspad in de Noordduinen, Jelle van Dijk	pag. 28
Lente in de Karoo, Herbert de Bruijn	pag. 30
Life in de Amsterdamse Waterleidingduinen, Luc Geelen	pag. 35
Waarnemingen juli, augustus en september 2013, Peter Spierenburg	pag. 37
VNVN, Schenkingen legaten en erfstellingen, Koene Vegter	pag. 44
VNVN, IBAN en ANBI, Koene Vegter	pag. 45

Vos

foto: Piet Broekhof

Eeuwenlang zorgde intensieve jacht er voor, dat in de duinen geen Vossen voorkwamen. Eind jaren zeventig bereikten de eerste Vossen vanuit Midden-Nederland onze duinstreek en in 1978 werd in de Amsterdamse Waterleiding Duinen (AWD) voor het eerst een burcht gevonden. Vanaf 1984 kwamen er ook regelmatig waarnemingen van Vossen uit de Noordduinen. Omstreeks 1990 was de Vos overal in ons duingebied aanwezig. De gevolgen voor de broedvogelstand waren ingrijpend. Alle grotere bodembroeders zoals, Wulp, Bergeend en Fazant, verdwenen binnen enkele jaren uit de duinen. In de Wassenaarse duinen bleef niets over van de grote meeuwenkolonie. Honderden Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen vestigden zich hierna op de Leidse daken.

Voor veel wandelaars is een ontmoeting met een Vos nog steeds een belevenis. Waarom dat zo is, laat deze foto zien, die Piet Broekhof op 17 januari 2013 in de AWD nam. Elk jaar is er in de AWD wel een Vos te zien, die tot op enkele meters te benaderen is, omdat fotografen en wandelaars met voer de duinen intrekken. Zolang dat beperkt blijft tot één Vos die zich goed laat bekijken, is dat niet erg. Die Vos bezorgt veel wandelaars immers een mooi stukje natuurbeleving, ook al denkt de echte 'wildliefebber' daar natuurlijk anders over. *JvD*

Activiteitenagenda

Inloopochtenden

Zaterdag 4 januari 10.00 – 12.00 uur
Zaterdag 1 februari 10.00 – 12.00 uur
Zaterdag 1 maart 10.00 – 12.00 uur

Nieuwjaarsreceptie

Op zondag 5 januari is iedereen van 16.00 – 18.00 uur van harte welkom op onze Nieuwjaarsreceptie. We blikken terug en vooruit en heffen het glas op 2014.

Jeugdactiviteiten

De jeugdactiviteiten zijn bestemd voor de jeugd van 6-12 jaar, tenzij anders vermeld. De kosten bedragen € 1 per kind. Deelnemen is alleen mogelijk na aanmelden via het e-mail adres: jeugd natuurclub noordwijk@live.nl. Je krijgt een e-mail ter bevestiging. In verband met de maximale groeps grootte is het helaas niet mogelijk deel te nemen zonder aanmelding vooraf!

De meeste binnenactiviteiten van de jeugdclub vinden plaats in het Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20 in Noordwijk.

Braakballen uitpluizen

Zaterdag 18 januari
Tijd: 10.00 tot 11.00 uur
Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum

Een hongerige uil schrokt zijn prooi met huid en haar naar binnen. Alles wat zijn maag niet kan verteren, zoals botjes en haren, braakt hij vervolgens weer uit. Aan zo'n braakbal kan je dus precies zien wat er op het menu van de uil heeft gestaan. Kom je ook peuteren en ontdekken wat de uil gegeten heeft?

Workshop Schelpen

Zaterdag 4 februari
Tijd: 10.00 - 11.30 uur
Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum

verplaatst naar
zaterdag 8 februari

Jullie hebben vast wel eens schelpen gezocht op het strand. Maar hoe komen die daar eigenlijk? En wie heeft er in gewoond? Ellen van der Niet gaat erover vertellen en jullie gaan ook zelf ook aan de slag met schelpen.

Damherten in de AWD foto: Piet Broekhof

Damherten en meer

Zaterdag 15 maart
Tijd: 09.00 tot 12.00 uur
Plaats: vertrek vanaf parkeerterrein Northgohal
In de Amsterdamse Waterleidingduinen gaan we onder leiding van Gab de Croock een wandeling maken. Ongetwijfeld zullen we damherten tegenkomen, maar er is nog veel meer te zien in dit mooie natuurgebied. Trek je wandelschoenen aan en neem een verrekijker mee als je die hebt.

Excursies

Het algemene e-mail adres voor informatie over of aanmelden voor de excursies is excursiesvnnv@gmail.com

Vogelexcursie Noordelijk Deltagebied

Zaterdag 28 december
Tijd: 8.00 - 17.00 uur
Plaats: vertrek vanaf de Northgohal
Elke winter biedt het Deltagebied een grote verscheidenheid aan vogelsoorten. Daarbij zijn altijd veel eenden en ganzen. De Brouwersdam wordt niet overgeslagen en kan soorten als Kuifduiker, Roodhalsfuut en IJseend aan de daglijst toevoegen.
Bij barre weersomstandigheden behoort een cafébezoek zeker tot de mogelijkheden. Aanmelden bij excursiesvnnv@gmail.com of bij Jelle van Dijk (071-3610833).

Zeekoet haven IJmuiden foto: Jan Hendriks

Vogels langs de Zuidpier van IJmuiden

Zaterdag 25 januari

Tijd: 8.30 - 12.30 uur

Plaats: vertrek vanaf de Northgohal

In de winter kun je bij en tussen de pieren allerlei vogels verwachten, van een Middelste Zaagbek tot een Zeekoet of een Kuifaalscholver. Deze excursie gaat alleen door bij gunstige weersomstandigheden omdat de pier bij harde wind wordt afgesloten en er ook nergens schuilgelegenheid is. Aanmelden bij excursiesvnnv@gmail.com of bij Jelle van Dijk (071-3610833). Als de excursie niet doorgaat zal iedereen die zich heeft aangemeld bericht ontvangen voor vrijdagavond 22.00 uur.

Vogels van de Starrevaart en De Wilck

Zondag 23 februari

Tijd: 8.00 - 12.00 uur

Plaats: vertrek vanaf de Northgohal

In de vogelplas van Starrevaart zijn altijd veel watervogels te zien. Onder de vele eendensoorten zullen de Rosse stekelstaarten zeker opvallen. Ook kunnen al Grutto's worden verwacht. In het weidevogelreservaat De Wilck zijn eenden, ganzen, zwanen en zilverreigers te verwachten. Aanmelden bij excursiesvnnv@gmail.com of bij Jos Zonneveld (06-22017081).

Vogels van de polders bij Spaarnwoude

Zaterdag 29 maart

Tijd: 8.00-12.00 uur

Plaats: vertrek vanaf de Northgodreef

Hier zijn in maart altijd veel weidevogels te zien. Bij het plasdras gebied "Landje van Gruijters" kun je Grutto's, Kluten, Slobeenden en Wintertalingen van dichtbij bekijken. Ook zijn hier mooi de IJslanse Grutto's te bekijken.

Natuurlijk rijden we ook even langs de lepelaarskolonie langs de N200. Aanmelden bij excursiesvnnv@gmail.com of bij Rien Sluijs (071-3610945).

Lezingen

Elke laatste vrijdag van de maand in voor- en najaar vindt een lezing plaats in het Jan Verwey Natuurcentrum aan Zilverschoon 20. Voor deze vaste vrijdagavondlezingen geldt:

- De toegang is gratis. De zaal gaat open om 19.30 uur. Vol = vol
- Wie zeker wil zijn van een plaatsje kan dit voor 2 euro per persoon reserveren via lezingsvnnv@gmail.com. (Gepast) betalen aan de deur.

NB. De toegangskarten voor de eventuele extra lezingen die we organiseren met Boekhandel Van der Meer en de Bibliotheek Noordwijk zijn verkrijgbaar bij de boekhandel, in de bibliotheek en op de avond zelf aan de zaal. De kosten daarvoor zijn € 5 per kaartje. Je kunt de kaartjes hiervoor niet reserveren via het lezingenvnnv e-mail adres. Dat is alleen voor de vaste vrijdagavondlezingen.

Extra lezing: De Nieuwe Wildernis

Vrijdag 17 januari

Let op: gezamenlijke lezing, toegang € 5

In september ging de natuurfilm 'De Nieuwe Wildernis' in première. In één van 's werelds dichtst bevolkte landen heeft zich een natuurgebied ontwikkeld van internationale allure: de Oostvaardersplassen. Hier bepaalt de natuur het ritme. Twee jaar lang volgde een aantal filmteams de vossen, ganzen, ijsvogels, herten en de grootste kudde wilde paarden van Europa. Het resultaat is een natuurfilm zoals die nog nooit eerder in Nederland is gemaakt. Een overvloed aan nieuw leven probeert met spectaculaire gevechten nieuwe territoria te veroveren. Het is een plek die in de lente en zomer een paradijs vormt, maar in de winter een grimmig landschap. Grote natuur in een klein land. Vanavond horen we van één van de makers, natuurfotograaf Ruben Smit, uit eerste hand het verhaal van twee jaar filmen in onze eigen Nederlandse wildernis.

Entree € 5. Toegangskarten verkrijgbaar bij Boekhandel van der Meer, de Openbare Bibliotheek of aan de zaal.

Gierzwaluw foto: Jan Hendriks

Gierzwaluwen

Vrijdag 31 januari

Iedereen kent de Gierzwaluw, als medebewoner van onze wijken. Toch blijft het door zijn bijzondere levenswijze een mysterieuze vogel. Altijd in de lucht, vaak luidruchtig aanwezig en dan weer plotseling vertrokken naar onbekende oorden. De laatste jaren is er door onderzoek veel meer bekend geworden van het leven in de lucht en onder de dakpannen waar hij broedt. Hein Verkade is nauw betrokken bij dat internationale onderzoek. Zijn 'eigen' gierzwaluwen deden mee aan het eerste zenderonderzoek om de trekroutes te ontrafelen. Afgelopen zomer stonden zijn gierzwaluwvertellers weer overal in het dorp te posten bij bekende en vermoede kolonies. Dit onderzoek waarbij in een heel dorp alle Gierzwaluwen in kaart worden gebracht is uniek in Nederland. Vanavond vertelt Hein over de nieuwste ontdekkingen en verrassingen over het leven van de ongrijpbare Gierzwaluw.

Madagascar, speeltuin van de evolutie

Vrijdag 28 februari

Madagascar hoort bij Afrika, maar heeft weinig met het vasteland gemeen. Vele miljoenen jaren geleden splitste het eiland zich af van Afrika en van India. Er heeft zich daardoor ongestoord een unieke dierenwereld kunnen ontwikkelen. Die heeft iets van Afrika en van Azië, maar kent vooral eigen soorten. Belangrijkste zoogdieren zijn de lemuren, halfapen die alleen hier voorkomen. Reptielen zijn er in fascinerende verscheidenheid. Maar gifslangen zijn er bijvoorbeeld niet, want die hebben het eiland nooit bereikt. Als bioloog en natuurfotograaf verkende Paul van Hoof de verbazingwekkende dierenwereld van Madagascar.

Grutto's - terug van waar vandaan?

Vrijdag 28 maart

In deze tijd van het jaar keren de Grutto's weer terug naar de Hollandse polders. Roepende grutto's boven het open land met een maartse wolkenlucht; voor velen het ultieme voorjaarsgevoel. Maar waar waren ze eigenlijk in de afgelopen maanden? Dirk Tanger van de landelijke steltloperwerkgroep volgt de Grutto in het buitenland al jaren. Meerdere malen zocht hij ze op in hun overwinterings- en doortrekgebieden. Juist over wat de Grutto's na het broedseizoen doen, valt nog veel te leren. Vliegen alle Grutto's door naar West-Afrika? Welke keuzes maken ze onderweg? Waar leven ze eigenlijk van in de winter? Dirk heeft het met eigen ogen gezien en vanavond laat hij ons die onbekende kant van deze fascinerende vogel zien: waar zijn de Grutto's als ze niet bij ons zijn.

Grutto's foto: Jan Hendriks

Bestuursmededelingen december 2013

Het najaar is altijd een boeiende tijd voor vogelaars. De trek komt op gang en je maakt nog wel eens kans een bijzondere vogel te zien of bijzondere aantallen. In die laatste categorie vallen de 50.000 Kramsvogels, die in november over de Coepelduynen trokken. Een leuke waarneming was ook de Hop in Katwijk eind september, omdat hij een tijdje midden tussen de tuinen en huizen van Katwijkers foerageerde. Veel leden gingen een kijkje nemen. De Hop bleek verhoudingsgewijs makkelijk te vinden, met dank aan de vele fotografen die zo'n buitenkansje niet voorbij wilden laten gaan. En met resultaat, want op strandloper.nl kwam de ene na de andere prachtige foto voorbij. Hij werd al snel 'tuinvogel' genoemd.

De Hop in Katwijk. foto: Jan Hendriks

Enkele leuke waarnemingen waren er ook bij de Eurobirdwatch, waar we ook dit jaar weer aan meededen. Een van de hoogtepunten was een IJsvogel. Het mooie weer zorgde voor veel aanloop, ook bij "de Robin vogelradar", die we in overleg met Vogelbescherming Nederland in Noordwijk als primeur kregen. Met dank aan de inspanningen van onder andere Hein Verkade.

Hein bij de Robin vogelradar. foto: George Hageman

Hein is ook de drijvende kracht achter het gierzwaluwproject in Noordwijk. Samen met de RK kerk heeft de vereniging een bijdrage geleverd aan het behouden van de broedmogelijkheid in het parochiecentrum aan het Kloosterplein. Dergelijke initiatieven ondersteunen we graag. Hein vertelt hier ongetwijfeld meer over bij zijn lezing over Gierzwaluwen in januari. We verwachten hiervoor weer veel belangstelling.

Veel belangstelling ook was er voor de lezing over strandvondsten van Ellen van der Niet. Voor het eerst sinds de verhuizing naar onze nieuwe locatie waren we benauwd of we wel genoeg stoelen beschikbaar hadden, maar dat kwam allemaal precies uit. Leuk was dat de Excursiecommissie, in overleg met Ellen, de lezing combineerde met een strandexcursie de volgende dag, zodat de opgedane kennis gelijk in praktijk kon worden gebracht.

Strandexcursie met Ellen. foto: Frank-Peter Scheenstra

Ook voor de nieuwe cursus over vogeltrek en wintervogels van Dineke Kistemaker was veel interesse. Binnen de kortste keren was de cursus volgeboekt. De cursus combineert enkele theorieavonden met praktijk excursies.

Een aantrekkelijke combinatie, waarbij het enthousiasme van Dineke en de andere gidsen aanstekelijk werkt. En hoewel de cursus op het moment van schrijven nog in volle gang is, willen we langs deze weg Dineke alvast hartelijk danken!

In de lijst successen mag het Herfstnatuurspel niet ontbreken. Ook dit jaar deden weer meer dan 300 kinderen en hun begeleiders in de herfstvakantie mee aan de speurtocht door het Leeuwenhorstbos. En alweer haalde het spel de voorpagina van de Weekendkrant; het wordt al bijna traditie. Een van de leukste vragen uit het spel was de volgende: 'Als je opa kaal is dan blijft dat zo en bij bomen niet; hoe kan dat?' Voor het antwoord kun je terecht bij de Educatieve werkgroep.

Het Herfstnatuurspel werd mede mogelijk gemaakt door Stichting Het Zuid-Hollands Landschap, het Baalbergenfonds en natuurlijk alle vrijwilligers. Dank daarvoor!

Jan Verwey Natuurcentrum

Zilverschoon 20
2201 SX Noordwijk

Elke eerste zaterdag van de maand geopend
van 10.00 - 12.00 uur

- lezingen
- scholenbezoek
- jeugdnatuurclub
- natuurstudie
- excursies

Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk

www.strandloper.nl

De nieuwe poster bij het gemeentehuis. René van Rossum

Voor wat betreft beleidsissues ligt de focus op Noordvoort, het gebied tussen Noordwijk en Zandvoort waar de zee en de wind weer vrij spel krijgen. We werken over dit onderwerp inmiddels samen met de vogelwerkgroep Kennemerland en IVN Kennemerland. In september heeft er een gesprek plaatsgevonden met de nieuwe wethouder, Bas Brekelmans, over de evaluatie van de Strandnota. Wat wij willen bereiken met de Strandnota is rust op het strand, zodat eerst de vogels en later wellicht de zeehonden op het strand

rusten bij Noordvoort. Dit vraagt om strandzoning. Inhoudelijk betekent dat reguleren (bijv. geen honden of evenementen), informeren (zodat handhaving een vrijwillig karakter krijgt) en stimuleren (in de inrichting van het strand laten zien dat het bijzonder is, zodat mensen hun gedrag er automatisch op aanpassen). Een belangrijke volgende stap is, dat de regels in de Algemene Plaatselijke Verordening komen, maar zover zijn we nog niet.

Een paar kleine berichten nog. Een aantal leden wees ons op het feit dat bij het gemeentehuis nog een heel oude poster van het Jan Verwey Natuurcentrum hing. Deze is inmiddels vervangen door een nieuw exemplaar, een ontwerp van René van Rossum. Verder kregen we van Luc Geelen van Waternet het verzoek of ze iets konden vertellen over de plannen van Waternet met het Life+ project in de Waterleidingduinen. Vandaar dat je in deze Strandloper hierover een artikel aantreft van zijn hand. En de feestdagen komen er aan. Zoek je nog een leuk cadeau voor een natuurliefhebber? Denk dan eens aan een exemplaar van ons Vogelboek. Voor leden nog steeds via onze vereniging verkrijgbaar voor slechts € 15,- .

Beeld uit de film "De nieuwe Wildernis".

Tot slot nodigen we je graag uit deel te nemen aan een van onze activiteiten. We organiseren in januari ook weer een extra lezing in samenwerking met de bibliotheek en Boekhandel van der Meer. We hebben Ruben Smit dit keer uitgenodigd om iets te vertellen over het verhaal achter 'De nieuwe Wildernis', zijn film over de Oostvaardersplassen, die momenteel volop in de belangstelling staat. In januari staat natuurlijk ook de nieuwjaarsborrel op de planning. Zie voor een overzicht het groene vel of de activiteitenagenda.

Met vriendelijke groet,

Namens het bestuur, Franciska Faber

Tussen Tulpen en De Zee

Twee jaar later

Koene Vegter

Inmiddels is het al weer twee jaar geleden dat de nieuwste publicatie van onze vereniging *Tussen tulpen en de zee – Vogels van de Duin- en Bollenstreek* - in november 2011 verscheen. Een goede gelegenheid om nog eens te kijken hoe het nu staat met de belangstelling voor dit fraaie boekwerk. De enorme verkoopresultaten uit het begin worden niet meer behaald, maar ook in 2013 loopt het heel aardig door met een verkoop van ongeveer 150 exemplaren voor een bedrag van ruim € 2.000.

Van de oorspronkelijk gedrukte 2000 exemplaren zijn er nog maar een kleine 400 in het Jan Verwey Natuurcentrum aanwezig en ca 50 bij enkele boekhandels en de schrijvers/verkopers.

Via diverse boekhandels in Noordwijk en omgeving en via diverse organisaties, zoals bijvoorbeeld Waternet en Dunea, zijn er nu ruim 1050 boeken verkocht en via de vereniging ongeveer 350 – in totaal al 1400 boeken naast ook nog eens 150 presentexemplaren aan schrijvers, fotografen en bevriende relaties.

Het in totaal omgezette bedrag ligt nu rond de € 22.500 en komt daarmee al aardig in de buurt van de oorspronkelijke productiekosten die ruim € 25.000 waren.

Omdat deze uitgave ook in belangrijke mate gesponsord was, betekent dit dat wij deze inkomsten zowel kunnen benutten voor nieuwe publicaties als voor andere activiteiten met als doel promotie van de natuur- en vogelvereniging.

Zo worden hieruit de extra kosten betaald voor de publicatie van de Strandloper in kleur en op termijn hopen wij ook een update van onze website te kunnen financieren.

Op dit moment verloopt de verkoop meer mondjesmaat maar is het nog steeds mogelijk voor de ledenprijs van € 15 tot aanschaf van dit bijzonder fraaie boekwerk over te gaan.

Zelfs bij De Slegte – ik moet inmiddels zeggen Polaris – betaalt u er nog steeds € 25 voor.

December is een mooie maand om te bedenken aan wie u het cadeau zou kunnen doen en nog mooier is het uiteraard, iemand te bewegen om lid te worden van onze vereniging, want dan ben je voor slechts € 25 een jaar lang lid van de vereniging en ontvang je tevens *Tussen tulpen en de zee*. Voor nadere informatie over bestellen, betalen en afhalen of zo nodig bezorgen kunt u zich wenden tot onze website – zie boven – waar onder de knop Uitgaven alle informatie is te vinden.

Heeft u alsnog vragen, dan is dat mogelijk via voegelboeknoordwijk@gmail.com met als contactpersoon Anneke Swanen.

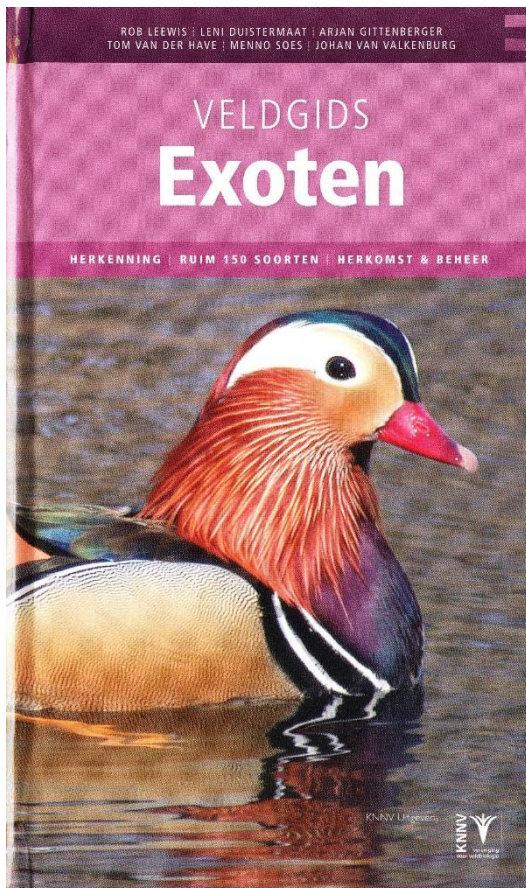

Foto: Piet Broekhof

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Rob Leewis, Leni Duistermaat, Arjan Gittenbauer, Tom van der Have, Menno Soes & Johan Valkenburg 2013. *Veldgids Exoten*. KNNV Uitgeverij, Zeist. 192 pagina's. Prijs € 34,95.

Met het woord "exoot" duiden we een organisme aan dat niet op eigen kracht ons land heeft bereikt. De Turkse Tortel is dus geen exoot, omdat deze soort zijn broedgebied vanuit Turkije in de loop van de vorige eeuw op natuurlijke wijze heeft uitgebreid tot in West-Europa. De in Oost-Azië thuishorende Mandarijneend daarentegen is wel een exoot, omdat alle bij ons in het wild levende broedparen nakomelingen zijn van vogels die ontsnapt zijn uit watervogelparken of daar bewust zijn losgelaten. In sommige gevallen zorgen exoten voor problemen; in andere gevallen kan van een verrijking worden gesproken.

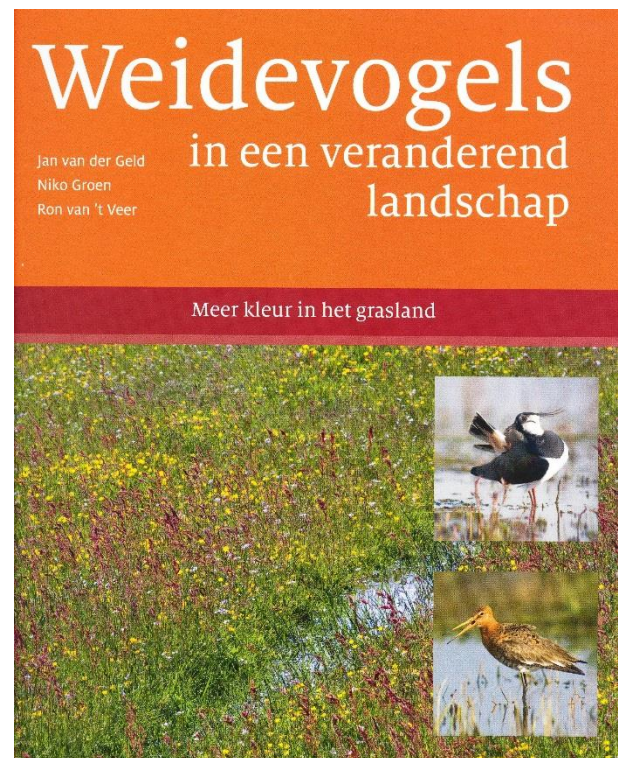
De *Veldgids Exoten* pretendeert niet een volledig overzicht van de huidige toestand te geven. Bij de vogels wordt de volledigheid nog aardig benaderd met soorten als Zwarte Zwaan, Rosse Stekelstaart, Indische Gans en Halsbandparkiet, maar bij de planten moet volstaan worden met exoten die de laatste jaren de aandacht trekken. Zou je alle bewust of onbewust ingevoerde planten vanaf 1600 willen bespreken, dan zou het boek zeker tweemaal zoveel pagina's moeten tellen. Nu blijft de plantenlijst beperkt tot 22 soorten. Daarbij zit ook de

Draadereprijs, een aanwinst voor onze flora omdat dit plantje in het vroege voorjaar veel gazons van een fris paars kleurtje voorziet. Maar bij de meeste andere soorten gaat het bepaald niet om aanwinsten. Opvallend veel waterplanten komen ons land binnen via de tuincentra. Via de tuinvijver of het aquarium belanden veel soorten daarna in het oppervlakte water. Een strenge winter betekent vaak het einde voor soorten als Moerashyacint en Watersla, maar de Grote waternavel is winterhard en laat hele watergangen dichtslibben door explosieve vermeerdering.

In het boek gaat ook veel aandacht uit naar het leven onder de waterspiegel. Het is bekend dat er voor de visserij en de hengelsport in het verleden tal van vissoorten zijn uitgezet. Ook zijn vissen uitgezet om waterplanten kort te houden (bijv. Graskarpers in de AW-duinen). Daarbij voegen zich tegenwoordig soorten die via een aquariumschoonmaak in de sloot belanden.

Bij de vele schelpdieren, krabbetjes en zakpijpen is het transport naar ons land via het ballastwater van zeeschepen tot stand gekomen.

Het aardige van de *Veldgids Exoten* is dat bij alle besproken soorten wordt verteld hoe de soort hier gekomen is, maar ook of de soort een probleem vormt en hoe het beheer kan zijn om een probleem te bestrijden of te voorkomen. Daarom is dit boek bijzonder bruikbaar in de discussie over het wel of niet bestrijden van exoten in ons land.

Jan van der Geld, Niko Groen & Ron van 't Veer 2013. *Weidevogels in een veranderend landschap*. KNNV Uitgeverij, Zeist. 192 pagina's. Prijs € 29,95.

Dat het niet goed gaat met de Nederlandse weidevogels is zo langzamerhand wel tot iedereen doorgedrongen. Ook verschijnen regelmatig berichten in de krant dat agrarisch natuurbeheer deze ontwikkeling niet stopt, maar hoogstens vertraagt. In dit boek zijn een paar bevlogen mensen met veel praktijkervaring in Noord-Holland aan het woord. De ondertitel die ze hun boek meegaven zegt eigenlijk al genoeg: *Meer kleur in het grasland*.

Dit groot formaat boek (24 x 27 cm) is rijk geïllustreerd. Bijna tweederde deel van de bladspiegel is ingeruimd voor foto's met een boodschap. Door alleen de foto's te bekijken en de bijschriften te lezen raakt elke lezer al goed op de hoogte van waar het bij weidevogels om draait!

Moderne veebedrijven houden de koeien steeds vaker op stal en behandelen hun weilanden als grasakkers. Deze graslanden zijn geëgaliseerd en ingezaaid met snelgroeiend, eiwitrijk raaigras. De bemesting vindt plaats met de mestinjector en door de verlaging van de grondwaterstand kunnen de zware machines al vroeg in het voorjaar uitrijden. Door de snelle grasgroei is de periode tussen het bezoek van de mestinjector en de komst van de maaimachine te kort geworden om een legsel groot te brengen. Dat geldt met name voor soorten die niet zo vroeg in het voorjaar gaan broeden zoals Grutto, Scholekster en Tureluur. Maar die korte rustperiode is niet het enige probleem. Door de snelle groei van het raaigras ontstaat een dichte, soortenarme grasmat waar de jonge weidevogels nauwelijks insecten kunnen vinden. Bovendien kunnen ze zich in dit dichte, hoge gras nauwelijks voortbewegen.

Natuurlijk kan agrarisch natuurbeheer een positieve invloed hebben. Door de nesten te markeren voordat de maaimachine komt, kunnen legfels gered worden. Maar de praktijk wijst dikwijls uit dat er van deze 'eilandnesten' niet zoveel terecht komt. De eieren komen wel uit, maar de jongen zijn bij het verlaten van het stukje hoog gras rond het nest een gemakkelijke prooi voor Zwarte Kraai, Blauwe Reiger en Buizerd. Meer effect heeft het uitstellen van de maaidatum tot begin juni of later. Maar als dat niet gepaard gaat met het stopzetten van de 'graslandverbetering', zijn de resultaten dikwijls nog teleurstellend.

In het boek wordt duidelijk gemaakt dat er in feite een heel pakket aan maatregelen nodig is om weidevogels nog een kans te geven. Daarin past in ieder geval een kleurrijke weide waarin de jonge weidevogels insecten kunnen vinden. Dan moeten gras en kruiden niet te snel groeien en is zware bemesting met de mestinjector dus uit den boze. In feite kom je dan bij weidevogelreservaten terecht waar niet de grasproductie maar de 'weidevogelproductie' hoofddoel is geworden. Een mooi voorbeeld van een dergelijk reservaat vormt het gebied "De Wilck" bij Hazerswoude.

Vogelbescherming Nederland heeft al jaren terug de bescherming van weidevogels tot prioriteit verheven.

Een van hun initiatieven is om boeren met liefde voor vogels bij elkaar te brengen op de prachtige website www.weidevogelboerderijen.nl. Deze boeren houden terdege rekening met broedende weidevogels en presenteren de aantallen die op hun land broeden. Op de kaart van Nederland kun je ze vinden en ze zijn bereid jou te vertellen hoe ze met vogels binnen hun bedrijfsvoering rekening houden. De actie van Vogelbescherming Nederland (VBN) "Red de rijke weide" sluit hier mooi op aan. Zie daarvoor de website van VBN.

Verdere aanwinsten:

Twee nieuwe boeken over paddenstoelen (zie bespreking elders in deze Strandloper):

Het leven van paddenstoelen en schimmels – Jens H. Petersen, 266 pagina's, KNNV Uitgeverij, ISBN 978 9 050 114530, prijs € 29,95

Veldgids Paddenstoelen – Nico Dam, Thomas W. Kuyper, 424 pagina's, KNNV Uitgeverij, ISBN 978 9 050 114639, prijs € 39,95

J.H.J. Schaminée & J.A.M. Janssen 2009. *Europese Natuur in Nederland. Laag Nederland. Natura 2000-gebieden*. KNNV Uitgeverij, Zeist. 248 pagina's.

De KNNV Uitgeverij heeft in 2009 drie prachtige boeken uitgegeven waarin alle Natura 2000-gebieden uitvoerig besproken worden. In de Strandloper van december 2011 werd het deel over *Zee en kust* besproken. Nu kregen wij het deel over *Laag Nederland* aangeboden. Een prachtige aanwinst voor onze bibliotheek! In dit boek komt behalve het gehele rivierengebied (inclusief de Overijsselse Vecht) ook het unieke laagveengebied aan bod. Het gaat daarbij om reservaten als de Nieuwkoopse Plassen en de Weerribben in de Kop van Overijssel. De informatieve teksten worden omlijst door instructieve foto's en kaarten.

Vooraankondiging Vogelzangcursus 2014

De Vereniging voor Natuur en Vogelbescherming Noordwijk organiseert dit voorjaar wederom een “Vroege Vogelzangcursus”.

Zou u ook wel eens willen weten welke vogel er zo mooi zingt in uw achtertuin en wilt u iets meer leren over vogels in bos en duin? Kom dan in april/mei naar onze vroege vogelzangcursus.

Er zijn drie theorie avonden op donderdag in het Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20 te Noordwijk.

Aansluitend aan de theorie avonden zijn er drie vroege vogelexcursies op zondagochtend.

De data van de avonden en de excursies worden later bekend gemaakt.

Houd voor meer informatie www.strandloper.nl in de gaten of bel met Dineke Kistemaker tel. 071-3612219.

Inschrijven kan **vanaf 10 januari** via e-mail: excursiesvnnv@gmail.com

Een verslag van de vorige cursus vindt u elder in dit nummer.

Roodborst foto: Jan Hendriks

**Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk**

Campingmussen

Hein Verkade

Afgelopen zomervakantie zorgden eerder terugkerende en later arriverende kinderen voor een wat wonderlijke slingeroute door het noordoosten van Duitsland. Onze jongste dochter wilde graag naar Berlijn.

We komen terecht op een drukke camping nabij Potsdam. Hiervandaan is Berlijn prima met het openbaar vervoer te bereizen.

Tientallen mussen omringen direct ons plekje. Na een korte observatie verdwijnen ze naar de volgende plek waar net een tent is ingepakt. Dit is dagelijks werk voor de vogeltjes. Gek genoeg zijn het allemaal Ringmussen. Soms zwelt de groep aan tot meer dan 100 vogels, om even later weer uiteen te vallen in kleine slagvaardige familieteamen, steeds op zoek naar voedsel. Er zitten veel bedelende jongen bij. Tijdens een rondwandeling over de camping kom je ook langs de zogenaamde 'Dauerplätze', permanent verhuurde plekken met bloemrijke tuintjes, schommelbanken, tuinkabouters en vrolijk beschilderde vogelhuisjes. Het is inmiddels augustus, maar toch zijn al

vogelaars. De camping ligt net zo geïsoleerd in het bos en aan het water als bij Potsdam, maar zonder mussen! Het zijn hier roepende Visarenden, Kraanvogels en Zwarte Spechten die de aandacht trekken. Zeearenden zie je hier iedere dag.

Natuurlijk weer een rondje over de camping gelopen, waar een bont gezelschap kriskras door elkaar staat. Een groepje overjarige, gitaar spelende flowerpowers naast snelle surfers en even verderop een club liefhebbers van oude brandweerauto's, waar steeds aan wordt gesleuteld. In de bomen aan de rand foerageren Boomklevers, Grauwe en Bonte Vliegenvangers. Voor een Huismus moet je verder wandelen naar het dorpje Beuk.

De volgende bestemming met station is Lübeck, waar ons gezin weer wordt uitgebreid. De trein heeft vertraging maar dat is geen straf. Lübeck blijkt een fantastisch mooie stad, met steeds weer verrassende hoekjes. Het is een geluk geweest dat de bommenwerpers in de Tweede Wereldoorlog nog niet zo nauwkeurig konden mikken en de meeste bommen al boven Hamburg hadden afgeworpen. Hierdoor is maar liefst 70% van de

Middeleeuwse Hanzestad bewaard gebleven. Als je daar rondloopt, realiseer je je pas goed wat er in al die andere steden allemaal kapot is gegooid.

Op de camping aangekomen hoor je gelijk de Ringmussen. Dat geluid is goed blijven hangen vanuit Potsdam. Mis..... door de kijker alleen maar Huismussen! Niet zo goed onthouden dat mussengetjilp..... Maar wat blijkt even later, er zitten hier Ring- en Huismussen door elkaar.....een oppepper voor het geheugen. Het is een aangenaam gevarieerd getjilp om ons heen. De Ringmussen wat scherper en helderder dan het wat meer ronde echte getjilp van de Huismussen. Ze hebben hun eigen favoriete

Ringmus met jong, camping bij Potsdam augustus 2013. foto: Hein Verkade

die huisjes nog bewoond, jawel door Ringmussen. Overal steken de mooi getekende kopjes van de jongen naar buiten als de ouders met voer langskomen. Het gaat ze duidelijk voor de wind. Natuurlijk wil je dan weten of er ook Huismussen rondvliegen. Maar nee, het lukt na vele rondjes camping niet ook maar één in de kijker te krijgen. Onderweg krijg je regelmatig vanuit een Dauerplatz te horen hoe 'herrlich' het hier, en hoe mooi paleis 'Sanssouci' is. Dat laatste kunnen we na ons bezoek bevestigen.

Ondertussen korren de raven vanuit de bomen boven ons. Opvallend tam zijn ze hier, gewend geraakt aan al die vakantie vierende druktemakers beneden.

Na het uitzwaaien van de kinderen op het station, zoeken we de rust van de Müritz op. We strijken neer op een campinkje zonder afgemeten plekkjes, met steeds weer bijzondere mensen om ons heen, waaronder zowaar ook

zitplaats, de Huismussen op een geknotte boom naast een Dauerplatz en de Ringmussen op en in een conifeer. Soms ook naast elkaar. Ringmussen zijn een maatje kleiner, zitten wat strakker in het pak en lijken wat venijniger en sneller. Het doet een beetje denken aan het verschil tussen de Kleine Mantelmeeuwen en Zilvermeeuwen op ons dak in Noordwijk.

We reizen verder richting Rügen, een groot eiland in de Oostzee dicht bij de Poolse grens. Volgens de vogelaars in de Müritz is het oostelijk deel van het eiland het meest toeristisch en dus kiezen we maar voor de westkust. Daar aangekomen blijkt de camping vol. Voor ons wacht nog een camper en achter de balie een bedenkelijk kijkende receptioniste. We moeten wachten op Helmut, de zoon van de campingbaas. Nou ja die camper mag nog op een overgeschoten hoekje naast de WC staan..... wij vrezden het ergste.

Helmut vraagt hoe groot onze caravan is. We laten het hem zien en het valt kennelijk mee. Of we hem maar even willen volgen. Alles staat hutje aan mutje maar opeens kijken we aan het eind van de camping over de Oostzee. Als we de caravan tussen de laatste twee bomen kunnen manoeuvreren mogen we er gaan staan.

Nou, met een privéstrandje voor ons, proppen we hem er natuurlijk tussen. Heerlijk rustig, met als enige verstoring het langs pruttelende pontje naar Hiddensee. Maaik is buiten en vraagt wat voor vogel ze hoort. 'Blauwe Reiger' roep ik vanuit de caravan. Dit valt niet te rijmen met wat zij ziet en dus gewapend met de kijker naar buiten. Een Reuzenster, even later gevolgd door een piepend jong. Hier gaan we niet meer weg! 's Morgens, tijdens het ontbijt op ons strandje, worden we weer omringd door mussen: nu alleen maar Huismussen. Zij vliegen af en aan en zitten graag in het riet langs de oevers. Ondertussen komen er steeds krijsende en piepende Reuzensternen voorbij.

Er loopt een onverhard paadje vanaf ons strandje verder langs de kust. Dat maakt nieuwsgierig. De volgende morgen voor het ontbijt maar eens op de fiets gaan kijken wat er te beleven valt. Door het prachtige zomerweer is het meeste graan geoogst. Op een stoppelveld staat een groep Kieviten en Goudplevieren.

Dus de telescoop opgezet. Het miegelt er van de zangvogels. Tientallen Veldleeuweriken, Spreeuwen, Gele en Witte Kwikstaarten, Kneuen met bedelende jongen en nog wat onduidelijke forse zaadeters. Dikke kop, een hoge, wat lichte snavel, een vlekkerige borst en roze pootjes..... Het duurt even voor het kwartje valt; dit moeten Grauwe Gorzen zijn! Nou niet bepaald de eerste soort waar je als randstedelijke vogelaar aan denkt. Ze zijn hier opvallend talrijk. Een kleine telling levert al gauw 40 vogels op. Ze zijn niet schuw. Soms vliegt er een groepje op en dan hoor je hun kenmerkende 'bitbit' geroep.

In de struikjes langs de akker zit een Braamsluiper en een familie Grauwe Klauwieren. Dan vluchten meer dan 100 mussen de struiken in om even later weer net zo snel terug te keren naar het stoppelveld.

Allemaal Huismussen. Na enig zoek lukt het nu wel er een paar Ringmussen tussen te vinden. Je staat zo al gauw een uur te genieten in het ochtendzonnetje.

Even verderop ligt een zandbank in zee. Dit is een zeldzaam element in een zeelandschap zonder getijden. Het zit vol met vogels. Een ruwe schatting levert zo'n 3-4000 Grauwe Ganzen, 2-3000 Aalscholvers en ruim 1000 Goudplevieren op. Hier blijken ook de Reuzensternen te rusten, ruim 30 bij elkaar. Zo'n kanjer van een stern valt weer in het niet bij een vrijwel volwassen Zeearend die ernaast zit.

Verder behoorlijk wat Wintertalingen en de eerste Brilduikers. Terug op de camping is het inmiddels tijd voor koffie in plaats van ontbijt.

We gedragen ons als Huismussen, een beetje lezen, zonnen en rond de camping vogelen. We zijn alleen een keertje meegeprutteld naar Hiddensee. Een beetje rare naam voor een eiland. Het pontje doet een denken aan de zwart-witte bootjes naar Vlieland in de jaren zeventig. Deze is alleen nog een maatje kleiner. Heel gemoedelijk allemaal; post en bagage worden met een handkarretje van boord getrokken en als dat klaar is loop je het schip op. Een wat verweerde man scheurt je kaartje door midden zonder er naar te kijken.

Op de boot voelen de Huiszwaluwen zich meer dan thuis, vele nestjes met jongen varen dagelijks mee heen en weer. In een kale boom langs het water zit een Visarend met een sarrende Bonte Kraai om hem heen.

Het sfeertje op Hiddensee lijkt een beetje op Vlieland. Vanaf de loopplank wandel je zo de loods van de fietsenverhuurder binnen. Kom je op de Postweg op Vlieland nog wel eens een langs scheurende eilander tegen, op Hiddensee kun je zonder gevaar rondslingeren, zelfs de bewoners hebben er geen auto. Ook landschappelijk zijn er overeenkomsten. Een hoog duin in het noordoosten met een vuurtoren erop en een lange zandstaart ten zuiden hiervan.

Geologisch zijn de verschillen groter. Op Hiddensee bestaat het hoge duin uit een enorme eindmorene, daar achtergebleven na de laatste ijstijd, terwijl het hoge duin van Vlieland door zee en wind is gevormd. Beide eilanden zijn rijk aan vogels, maar wel anders van samenstelling door het ontbreken van eb en vloed bij Hiddensee. De talrijkste soorten zijn de Grote Canadese Gans, de Goudplevier en de Oeverzwaluw. Op de terugweg hangt er achter het pontje alleen een Reuzenster; slierten meeuwen ontbreken.

Na een week verlaten we Rügen, overtuigd er zeker nog eens terug te keren.

Reuzenster, Rügen. foto: Hein Verkade

Waddenweekend 2013, Schiermonnikoog

Ruurd Eisenga

Met een groep van 25 enthousiaste waddengangers vertrokken we vrijdagmiddag 13 september naar de haven van Lauwersoog.

Keurig op tijd verzamelde zich 22 deelnemers op de kade om de veerboot naar Schiermonnikoog te nemen.

Tweëntwintig deelnemers zie ik u denken? Inderdaad, een auto kwam vijf minuten voor de afvaart de kade op gescheurd.

Rennend kon dit Voorhoutse drietal de boot maar net halen.

Na een korte overtocht en dito fietstocht kon kwartier gemaakt worden in de prachtig nieuw gebouwde Kooiplaats.

De zespersoons slaapkamers, met allen een eigen douche en toilet, vielen goed in de smaak.

De volgende morgen, terwijl iedereen in de startblokken stond, begon het flink te regenen. Na een uurtje, toen het even stopte met echt hard regenen, werd een korte wandeling gemaakt naar de Kooiplas. Een eenzame Grote Zilverreiger vloog over, maar de plas bleek verlaten. Bovenop het duintje erachter werd een vogel in een lage struik ontdekt. Het bleek nog lastig die op naam te brengen. Telescopen werden opgesteld, maar het doorweekte diertje bleef voor onduidelijkheid zorgen. Na enige tijd showde de vogel kort de witte stuit en was het mysterie direct opgelost. Het was 'gewoon' een Tapuit. Terugvluchtend voor de weer in hevigheid toenemende regen, werd binnen op de i – smart en wat voor Phone dan ook, gekeken wanneer de regen zou stoppen. Helaas voorspelde zelfs de site 'altijdmooiweer.nl', regen tot het middaguur.

Nadat het zo goed als droog was geworden, werd fietsend koers gezet richting het strand. Op het prachtige brede strand, waar zich steeds weer nieuwe duintjes vormen, gaf een twintigtal Putters een showtje weg door in de zon,

foto: George Hageman

met een donkere wolkenlucht erachter, rond te vliegen. Ook werd hier een flink aantal Rietgorzen gezien.

Het volgende reisdoel was bunker Wasserman, een goed uitzichtpunt midden in het duin. Vanaf dit punt werd mooi een Buizerd gezien, maar ook rap naderend slecht weer. Racend om de bui voor te zijn, werd, piepjes uit struikjes negerend, een schuilplaats gezocht en gevonden in het dorp.

Na de koffie en bijgeleverde regenbui ging het in optocht verder naar het gebied rondom de Westerplas. Al bij de eerste watertjes werd een Bruine Kiekendief gezien. Dat er vervolgens 25 personen met telescopen en rugzakken in de vogelkijkhut zouden passen, had ik nooit gedacht!

Ondanks dat we als haringen in een ton stonden, werd vlot orde geschapen. Lange mensen achter, korte mensen of mensen met een telescoop, vooraan. Zo werd dit altijd soortenrijke water door 50 ogen zorgvuldig gescand. Echt verwend met soorten waren we immers nog niet. Slobeenden, Pijlstaarten, Smienten, Krakeenden en Wintertalingen waren aanwezig. Boven het water scheerde vele Huis, -en Boerenzwaluwen, maar ook een enkele Oeverzwaluw. In de struiken rond het water zat een twintigtal, aan hun gele voetjes te herkennen, Kleine Zilverreigers te wachten tot het weer laag water zou worden op het wad.

Al gauw kwam de regen, deze keer ook met flink wat wind, weer terug. Voor de wind werden we langs de waddendijk naar ons onderkomen geblazen.

Na de traditioneel overheerlijke macaronimaaltijd was het tijd voor de, al even traditionele, waddenquiz. Grietje van den Haak en Jos Zonneveld vroegen een ieder diep te graven in hun geheugen, om in het verleden opgedane kennis weer paraat te krijgen. Dat het ene team dit beter afgaat dan het andere, zorgde al voor een duidelijke voorsprong voor het team bestaande uit Wim D, Inge,

Boerenzwaluwen. foto: George Hageman

Annet en Jaap D. Ook na de creatieve fotoronde bleken zij niet meer te achterhalen!

De volgende ochtend bleken de weergoden ons beter gezind. Met een straf windje, maar ook af en toe een zonnetje, gingen we als groep naar de Kobbeduinen. Tapuiten, Piepers en veel Torenvalken lieten zich bekijken. Vanaf het Kobbeduin kan ver over de kwelders worden gekeken. In de verte zorgde een gigantische wolk spreeuwen voor spektakel. Interessant was ook de juveniele Kiekendief die boven de kwelder, dan weer eens dichtbij, dan weer eens ver weg was.

Luid roepend scheerde een Ruiters over.

Apps op mobiele telefoons bevestigden al snel, wat sommigen al wisten, een Zwarte Ruiters. Spannender was echter de Kiekendief. Juvenile Blauwe, Grauwe, Steppe? De kenners werden het maar niet eens. De discussie met naslagwerk duurde zo lang dat een debuterende waddenganger in zijn wanhoop, maar tot ook tot wanhoop van ondergetekende, opperde er 'gewoon een Kiekendief' van te maken. Nadat de vogel

weer wat nader was gekomen bleken de kenmerken van een juveniele Steppe Kiekendief duidelijk genoeg te zien om deze zeldzame soort vast stellen.

Na een stop in een strandtent splitste de groep zich op. Een deel van de groep ging in de luwte in de veerhaven de steltlopers bekijken, die met het opkomende tij steeds dichterbij kwamen.

Heel duidelijk kon aan iedereen uitgelegd worden wat de verschillen zijn tussen het winterkleed van Tureluur en

Zwarte Ruiters. Oeverloper, Steenloper, Bontbekjes, Rosse Grutto's en Zilverplevieren waren prima te observeren. Het moment waarop de nu rustende vogels tegelijkertijd met een schuin kopje omhoog keken, verraadde een hoog overvliegende Slechtvalk, een mooie afsluiting!

De spreeuwenwolk boven de kwelders. Foto: Jos Zonneveld

In totaal werden, ondanks het slechte weer, toch nog 81 soorten vogels gezien en kunnen we terugkijken op een geslaagd en gezellig weekend.

Voor 2014 staat op 12, 13 en 14 september Vlieland op het programma. Houd de Strandloper en de website in de gaten voor meer informatie!

Op weg naar de Kobbeduinen. foto: George Hageman

NATUURBELEVING

Nel Nooijen

Op woensdag 23 oktober wandelden, beter gezegd renden, zo'n 300 kinderen met hun ouders of grootouders van de ene naar de andere natuuropdracht over bospaden, het bruggetje, de Paulineberg, langs de vijver en het grote speelveld om de 25 opdrachten van **het herfstnatuurspel** uit te voeren.

Langs de wandelroute waren leuke en leerzame afbeeldingen opgesteld, die de nodige toelichting gaven bij de vragen. Het thema van dit jaar was: "De aard van het beestje".

Met veel enthousiasme werden de antwoorden op het opdrachtformulier genoteerd. Sommige vragen leverden geen enkel probleem op. Zoals: "Welke snavel is geschikt voor dit voedsel? En "Welk dier hangt hier omgekeerd naar zijn aard?".

Liever nog dan vragen beantwoorden zijn de kinderen zelf actief met opdrachten bezig en dat gebeurt dan ook. Zoals: "Probeer zelf eens door met een priem in de boomstam te hakken, te ervaren hoe sterk een spechtensnavel is of Kijk eens door een verrekijker: welke vogels zie je in het water? Vergelijk ze maar met de vogelkaart".

En natuurlijk kwam zelf bewegen ook aan bod. Lekker rennen als een haas, springen als een kikker en bewegen als een krab.

Aan het eind konden de verzamelde letters die bij elke opdracht werden verstrekt omgezet worden in de slagzin: "Zo is de manier van plant en dier". Bij de partytent werd aan allen een natuurkenniskaart gegeven waarop de juiste antwoorden stonden.

De educatieve werkgroep kon na het opruimen terugkijken op een zeer geslaagde herfstmiddag.

Bedankt Johan van Tol van het Zuid-Hollands Landschap, het Willem Baalbergenfonds en natuurlijk de vele vrijwilligers.

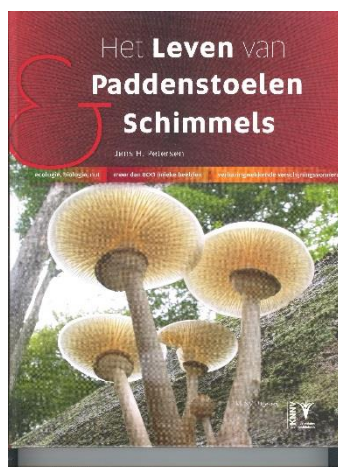
Herfstnatuurspel 2013. foto: Wil Heemskerk

Two new Dutch-language mushroom books

Arie Dwarswaard

Het leven van paddenstoelen en schimmels – Jens H. Petersen, 266 pagina's, KNNV Uitgeverij, ISBN 978 9 050 114530, prijs € 29,95

Veldgids Paddenstoelen – Nico Dam, Thomas W. Kuyper, 424 pagina's, KNNV Uitgeverij, ISBN 978 9 050 114639, prijs € 39,95

Anders dan over vogels en planten verschijnen er over paddenstoelen maar weinig boeken. En als er al iets verschijnt, dan is het niet in het Nederlands en wordt er vaak een bepaald geslacht op wetenschappelijke wijze beschreven. Alleen voor de echte liefhebber dus. De afgelopen tijd zijn er echter maar liefst twee boeken verschenen in het Nederlands, die ook nog de moeite waard zijn voor een breder publiek.

Het eerste boek is *Het leven van paddenstoelen en schimmels* van Jens H. Petersen. Dit boek is vooral met heel veel liefde voor het onderwerp gemaakt. Een moderne, toegankelijke vormgeving zorgt er voor dat de lezer die weinig over deze materie weet echt gefascineerd kan raken. Dat begint al bij het voorwoord, waar allerlei niet-alledaagse foto's over paddenstoelen staan. Daarna krijgt de lezer in woord en vooral veel groot en goed beeld uitgelegd hoe het nou zit met die paddenstoelen en hun voortplanting. Ook de verwantschap tussen de ordes, families en geslachten wordt helder uitgelegd aan de hand van een stamboom. Niet alleen paddenstoelen komen aan bod, ook schimmels, opnieuw aan de hand van prachtige microscopische opnamen.

De auteur doet een geslaagde poging om voor de niet-kenner enige ordening aan te brengen in de paddenstoelenwereld. Die ordening helpt de lezer ook het boek verder door, want alle genoemde groepen komen aan bod.

In het boek overheerst het beeld en daar verdient Petersen echt een compliment voor. De enorme variatie binnen de paddenstoelen komt op originele wijze aan bod. Zet maar eens zeven verschillende kleuren plaatjeszwammen bijeen, gefotografeerd aan de onderkant. Of laat een jongetje tegen een reuzenbovist trappen om te laten zien hoe enorm veel sporen dat oplevert. Dat is de kracht van dit boek. Inhoudelijk klopt het allemaal, maar op gezette tijden is er ook ruimte voor originaliteit en humor. Aan het einde van het boek komen de mensenwereld en de paddenstoelenwereld bijeen. Waar hebben we ze nodig, en waar kunnen we ze vinden. Ook hier zijn het de beelden die spreken. Duidelijk, maar enigszins deprimerend is de slotmededeling. Er zijn inmiddels zo'n 100.000 paddenstoelen en schimmels ontdekt. Dat is slechts 7% van het geschatte aantal dat er is. Nog 1,4 miljoen soorten te gaan.

Van dit algemene overzichtswerk naar een specifiek boek. In september verscheen de *Veldgids Paddenstoelen* van Nico Dam en Thomas W. Kuyper. Deze gids behandelt de 500 in Nederland meest voorkomende plaatjeszwammen en boleten. De opzet is op zijn zachtst gezegd opvallend. Waar de meeste veldgidsen de paddenstoelen per geslacht behandelen, kiezen Dam en Kuyper voor een alfabetische rangschikking, en dan ook nog op Latijnse naam. Wie in het veld iets vindt zal met de determinatiesleutels die voorin het boek zijn opgenomen, moeten nagaan bij welk geslacht hij uitkomt, en daar dan verder gaan zoeken.

Om de zoeker behulpzaam te zijn, leggen de auteurs voorin het boek de belangrijkste begrippen uit. Ook is een lijst met mogelijke oorzaken opgenomen waarom het toch niet lukt om een paddenstoel te determineren.

Bij het doornemen van de beschreven soorten valt een aantal zaken op. Een belangrijk gegeven is dat menige Latijnse naam in deze uitgave nieuw is. De taxonomie staat in geen enkele biologische wereld stil, maar in de paddenstoelenwereld lijkt het wel een sport om de namen met grote regelmaat te wijzigen, alleen maar om zelf onsterfelijk te worden voor de wetenschap. Zo is het geslacht *Coprinus* (inktzwammen) nu verdeeld in drie geslachten: *Coprinellus*, *Coprinopsus* en *Coprinus*. Verder krijgt het geslacht *Cortinarius* (gordijnzwammen) heel veel aandacht. Op zich prima, want dit geslacht staat niet bekend als erg gemakkelijk te determineren. En veel andere boeken zijn er niet die dit geslacht zo uitgebreid behandelen.

Verder is het erg jammer dat alleen de plaatjeszwammen en boleten aan de orde komen. Buikzwammen, trilzwammen, vrijwel alle houtzwammen, ze staan er niet in. De auteurs melden in het voorwoord dat er misschien nog een tweede deel komt van de veldgids met deze groepen.

Dat zou zeer aan te raden zijn. Nu mist er een wezenlijk deel van de zo vormenrijke paddenstoelenwereld

Langs de Golf van Biskaje

Jelle van Dijk

In september 2013 gingen Coby en ik naar Noord-Spanje om daar enkele zeetrekposten langs de Golf van Biskaje te bezoeken. De resultaten die de tellers langs de Spaanse noordkust af en toe op www.trektellen.nl plaatsten, waren voor ons aanleiding om maar eens de gehele Spaanse kust van de Golf van Biskaje langs te gaan. Daarbij hoopten we natuurlijk op een stevige depressie die voor flink wat aanlandige wind zou zorgen. De Golf van Biskaje is een visrijk gebied vanwege de opwelling vanuit de diepzee die hier tot 2000 m reikt. Dit trekt niet alleen walvissen aan, maar ook veel zeevogels. Bij rustig weer blijven die vogels doorgaans ver uit de kust, maar bij aanlandige wind bestaat de kans dat je vanaf een kaap mooie aantallen kunt zien passeren.

Op 1 september 2013 vertrokken we richting Spanje en een paar dagen later arriveerden we op de camping van **Cabo Higuer**, net over de Spaanse grens tussen Biarritz en San Sebastian. Ten noorden van deze kaap bevindt zich de Franse westkust met hoge duinen en zandstranden die zich tot bij Bordeaux uitstrekken. Ten westen van Cabo Higuer begint de rotsachtige Spaanse noordkust waar slechts hier en daar een zandstrandje te vinden is. Een groter contrast is nauwelijks denkbaar. Op de camping konden we onze tent vlakbij de rand van het klif opzetten. Veel last van wind hadden we niet, maar het beuken van de branding op de rotsen beneden ons hoorde je toch wel heel nadrukkelijk. Vol verwachting gingen we de volgende morgen de zee afzoeken op zoek naar passerende zeevogels. Dat viel wat tegen: alleen een Grote Jager, enkele Jan-van-genten en wat Vale Pijlstormvogels. De volgende dag bracht een grote verrassing. We zaten nog maar net op ons bankje bij de tent toen een groep Spaanse vogelaars ons gezelschap kwam houden. Deze plek was precies het punt waar de Baskische zeetrekters elke eerste

zaterdag van de maand bijeen kwamen. De leider van de groep, Xavier Garate, gaf ons twee prachtige folders over zeevogels en de bescherming daarvan in Spanje; de een in het Spaans en de ander in het Baskisch. Elke campinggast die belangstellend langs kwam, kreeg een folder uitgereikt, uiteraard met een enthousiast verhaal erbij. Met de trek van zeevogels was het ondertussen matig gesteld. Wel zagen we een groep Kluten en een groep Grutto's passeren.

Na enkele uren vertrokken de Baskische vogelaars weer. Op hun aanraden gingen wij naar het natuurreservaat langs de grensrivier met Frankrijk. Natuurgebieden worden in Spanje uitstekend aangegeven. Zo ook hier in Irun. Op de belangrijkste rotonde kon je kiezen uit de richtingen San Sebastian, Pamplona en natuurreservaat (bruin bord). Hier aangekomen vielen ons zoals zo vaak in Spanje de goede voorzieningen op: ruime parkeerplaats, uitkijkpunten, vogeltorens en informatieborden. Met Europese geld worden in Spanje echt goede dingen gedaan! We zagen hier allerlei wadvogels zoals Wulp, Tureluur, Groenpoot, Steenloper en Bonte Strandloper. Ook liepen er Kleine Zilverreigers op het wad te foerageren. In een zoetwaterplas zagen we IJsvogel, Dodaars, Krakeend en Wintertaling.

Na enkele dagen reden we verder in westelijke richting. Voorbij Bilbao hielden we een lunchpauze bij de rots van Sonabia, de enige plek aan de noordkust van Spanje waar broedende Vale Gieren uitzicht hebben op de oceaan. Net toen we aankwamen brak de zon door en even later cirkelden 70 Vale Gieren omhoog. We bleven hierna de kustweg (E70) volgen en bereikten in de namiddag het schiereiland Gozon tussen de grote steden Gijon en Aviles. Hier waren we aangewezen op één camping (El Molino in Banugues), gelegen bij het enige strandje in de wijde omgeving. Deze camping was eigenlijk een bungalowdorp met nog een smal strookje gras voor passanten. Zoals gebruikelijk in Spanje kwam de camping 's avonds echt tot leven en trad de rust pas ver na middernacht in.

Een van de bekendste zeetrekposten van Spanje is **Punta de la Vaca**, vlakbij het stadje Luanca op slechts enkele km van genoemde camping. Het uitzichtpunt ligt hier op een hoge, uitstekende landtong, ruim 30 m boven het zeewater. Hoewel het bijna windstil was zagen we hier binnen het uur toch ruim 200 Vale Pijlstormvogels en tientallen Jan-van-genten. Beneden ons op de lagere rotsen zaten groepjes Kuifaalscholvers en ook vloog er af en toe een Slechtvalk langs. Omdat we het kijken vanaf zo'n hoog punt niet prettig vonden, gingen we de volgende twee dagen naar een veel lager rotsplateau (Playa de Moniello) waar we

Baskische vogelaars op Cabo Higuer. foto: Jelle van Dijk

bovendien veel gemakkelijker met de auto konden komen.

Hoewel de wind nauwelijks aanwakkerde, passeerde er de volgende dag wel een regenfront. Dit veroorzaakte behalve enkele uren regen ook een flinke stroom zeevogels langs onze telpost. Behalve enkele honderden Vale Pijlstormvogels passeerden nu ook tientallen Noordse en Grauwe Pijlstormvogels. Bovendien kregen we alle vier jagersoorten goed te zien.

Tussen het vogels tellen door keken we geboeid naar de vissers die vlakbij de kust bezig waren. Duikers sprongen overboord en plukten onder water het wier van de rotsen. Dit werd vervolgens met een takel aan boord gehesen. Hierna werd het wier aan land gebracht. Dichtbij onze parkeerplaats werd het rode wier op een veld te drogen gelegd om later in balen verpakt te worden. Dit wier wordt voor allerlei doeleinden gebruikt, van medicijnen tot veevoer.

We reden verder in de richting van A Coruna en kozen camping San Rafael ten noorden van de stad Foz (net over de grens van Galicia) als volgende verblijfplaats. Wat een verademing vergeleken met de vorige camping! Hier geen vaste staanplaatsen,

nauwelijks andere gasten, uitzicht op zee, aardige campingbaas, schone toiletten en douches en ook nog WIFI. Over het weer waren we niet zo enthousiast hoewel dit nu alle trekken vertoonde van het ideale spanjeweer: warm, windstil en zonnig. Hierdoor leverde het kijken over zee weinig vogels op. Met enkele tientallen Jan-van-genten, enkele Kleine en Grote Jagers en kleine groepjes Vale Pijlstormvogels en Kuhls Pijlstormvogels moesten we ons tevreden stellen. Wel leuk waren de zangvogels die na zo'n rustige nacht op de camping rondscharrelden: Grasmus, Zwartkop, Tjiftjaf, Grauwe Vliegenvanger, Bonte Vliegenvanger en Draaihals.

Na enkele dagen in Foz reden we naar de camping van Meiras, gelegen aan de kust ten noorden van Ferrol. Hier liggen twee kapen die ons wel interessant leken: Punta Frouxeira en Cabo Prior. Maar ook vanaf deze hoge kapen zagen we vooral een rimpelloze, strak blauwe zee met slechts af en toe een vogel. Gelukkig was hier wel veel plezier te beleven aan de prachtige begroeiing van de aangrenzende duinen: Strandnarcis, Zeewolfsmelk, Blauwe zeedistel en Zeeviolier, alle nog in volle bloei.

Op maandagmorgen 16 september bleek er dan toch verandering in het weer te komen. Bij het vertrek uit

Strandnarcis en Blauwe zeedistel. foto: Jelle van Dijk

Meiras was het mistig en het motregende. Via kronkelige wegen reden we naar het meest noordwestelijke puntje van Spanje: *Estaca de Bares*. Hier waren we 15 jaar eerder, na een bezoek aan Santiago de Compostella, ook enkele dagen geweest. Toen hadden we echt zomerweer en dus weinig vogels. Nu konden we meteen het regenpak aantrekken en de paraplu vasthouden om de optiek nog een beetje droog te houden. Bij aankomst op de trekpost, een stenen gebouwtje van de universiteit van A Coruna, bleek het al een drukte van belang te zijn. Een tiental Spaanse

waarnemers zocht de luwte van het gebouwtje en ook zaten er twee Engelsen die de elementen trotseerden. Zij logeerden een week in het nabijgelegen Semafora Hotel en kwamen hier speciaal voor de pijlstormvogels. Er waren dus meer vogelaars die door hadden dat deze weersomstandigheden wel eens iets moois konden opleveren.

En dat we op het juiste moment gearriveerd waren, was ons binnen enkele minuten duidelijk. Nooit eerder zagen we zo'n stroom pijlstormvogels en Jan-van-genten passeren. Daar tussen door vlogen regelmatig jagers, waarbij we alle vier soorten goed te zien kregen. Op die maandagmiddag probeerden we zo goed mogelijk te tellen en te schatten. De volgende twee dagen bleek de stroom in iets mindere mate aan te houden en gingen we over tot extrapoleren met behulp van steekproeven. In elk halfuur telden we gedurende precies vijf minuten alle Noordse Pijlstormvogels, Grauwe Pijlstormvogels en Jan-van-genten.

Dat leverde dus twee steekproeven in een uur op. Door het gemiddelde van deze twee steekproeven te middelen en de uitkomst met twaalf te vermenigvuldigen, stelden we het totaal in dat teluur voor deze drie soorten vast. Los daarvan werden de andere soorten natuurlijk zo goed mogelijk geteld. Dit leverde voor deze drie dagen het onderstaande resultaat op.

Estaca de Bares 16, 17 en 18 september - 18 teluren					
Jan-van-gent	3828	Kuhls Pijlstormv.	162	Kleinste Jager	4
Noordse Pijl	27134	Grote Jager	70	jager spec.	12
Grauwe Pijl	3762	Middelste Jager.	5	Grote Stern	121
Vale Pijl	72	Kleine Jager	54	Zwarte Zee.	22

Dat onze voorbereiding op deze trip niet optimaal was, bleek na thuiskomst toen we de prachtige website (in het Engels) van deze fantastische telpost vonden: www.seawatchingestaca.com. Daar vonden we ook een

De beste Spaanse zee trekpost: Estaca de Bares (met Coby en twee Engelsen). foto: Jelle van Dijk

foto waarop te zien is hoe wij daar op 16 september in de regen zaten.

Hoewel wij natuurlijk zeer tevreden waren na drie dagen sterke trek van vooral de Noordse Pijlstormvogel, bleef er toch nog wel één wens on vervuld: de Grote Pijlstormvogel. Deze soort broedt evenals de Grauwe Pijlstormvogel op een paar eilanden in de zuidelijke Atlantische Oceaan. Na de broedtijd trekken de vogels naar de visrijke wateren bij New Foundland om vervolgens via IJsland en Ierland naar de Golf van Biskaje te vliegen. Hier trekken ze door in augustus en september. Vanaf de kust zijn ze vooral te zien bij harde aanlandige wind. Dat geluk had bijvoorbeeld Maarten Platteeuw, een bekende zee trek teller van de Hondsbosche, die hier op 19 augustus 2013 verbleef. Binnen enkele uren telde hij 445 Grote Pijlstormvogels, 2036 Kuhls Pijlstormvogels en maar liefst 894 Rosse Franjepoten!

Tijdens ons driedaagse verblijf op Estaca de Bares kwamen we niet verder dan West 3. Weliswaar werden er op 16 september door de Engelsen enkele Grote Pijlen genoteerd, maar dat was na 17.00u toen wij al terug naar de camping (in Viveiro op 25 km) waren gegaan.

Op de terugweg richting Frankrijk deden we ook nog **Cabo Ajo** ten oosten van Santander aan. Hier kregen we gezelschap van Angel Ruiz Elizalde, een vogelaar die ook al zijn tellingen op www.trektellen.nl zet. Blijkbaar werkte hij bij een natuurbeschermingsorganisatie want op diverse plaatsen waren fraaie informatieborden geplaatst waar zijn naam op te vinden was. Zo was op Cabo Ajo een mooi bord geplaatst met tekeningen en

goede teksten van onder andere Kuifaalscholver, Grote Pijlstormvogel, Zwarte Roodstaart en Grote Pieper (regelmatige wintergast!). Onze waarnemingen vanaf Cabo Ajo bleven beperkt tot enkele tientallen Jan-van-genten en kleine aantallen jagers en pijlstormvogels. Niet verrassend, want het was wederom zonnig en vrijwel windstil weer geworden.

De laatste dagen van onze Spaanse vakantie verbleven we weer op Cabo Higuier bij de Franse grens. Vanaf deze plek reden we op twee opeenvolgende dagen naar de **Col de Lizarietta** in de westelijke Pyreneeën, een ritje van bijna een uur. Op deze bergpas van bijna 500m hoogte geven jonge Franse vogelaars in het najaar dagelijks voorlichting over vogeltrek en (kwalijke) jachtpraktijken. Dit werk wordt georganiseerd door de Ligue pour la Protection des Oiseaux (LPO). Bekender dan deze bergpas in de Col d'Organbidexka, ruim 50 km oostelijker gelegen waar ook dagelijks tellingen worden uitgevoerd.

Groepje Noordse Pijlstormvogels - 16 september 2013 - Estaca de Bares (foto Antonio Martinez Pernas)

Vogelpost Col de Lizarietta. foto: Jelle van Dijk

De aardigste dag was zondag 22 september, een zonnige dag met grote drukte op de pas vanwege een groot Baskisch feest dat honderden mensen trok.

Col de Lizarieta 22 september 2013 tijd: 10.30-16.15u					
Sperwer	28	Dwergarend	2	Zwarte Ooievaar	14
Buizerd	4	Slangenarend	1	Ooivaar	45 N en 70 Z
Bruine Kiekendief	16	Rode Wouw	1	Holenduif	3
Blauwe Kiekendief	1	Torenvalk	1	Raaf	3 tp
Visarend	5	Vale Gier	14 tp		

Na deze twee dagen in de Pyreneeën reden we in drie etappes huiswaarts. Meer dan op de heenweg letten we nu ook op de planten op en bij de parkeerplaatsen. Veel 'onkruidsoorten' die in ons land recent in het straatmilieu opduiken, zijn in Zuid-Frankrijk opvallend talrijk. Zo zie je bij Bordeaux overal Hoge fijnstraal en

Kransmuur. Opvallend vonden we oprukken van het verwilderde Pampagras. Bermen en ruderaal plaatsen in Noord-Spanje staan er al vol mee en in Frankrijk is dit hoge gras al tot Poitiers opgerukt. Wie weet zien we deze exoot binnen enkele jaren ook in ons land verschijnen

NAMEN NOEMEN

Al voor de maand november kregen we al met de eerste najaarsstormen te maken. Een bezoekje aan het strand is na zo'n storm altijd interessant. Er zijn dan vaak leuke, vreemde zaken aangespoeld.

Zo vond ik eens enkele wonderlijke voorwerpen in de vorm van een driehoek. Iets tussen been en koraal in, bezet met kleine zeepokken. Niemand kan me vertellen wat het is, zelfs een bottendeskundige als Johan Passchier niet.

Ook Ellen van der Niet, die zoveel over het strand kan vertellen, komt er niet uit. Een storm, vooral een westerstorm drijft ook de vogels van de open zee naar de kust. Je hebt dan kans op pijlstormvogels en zeker Jan-van-genten.

Het is Jan Verwey die eens schreef dat je niet alleen na de storm, maar ook tijdens de storm op het strand moet zijn.

Zo zag hij daarbij eens enkele Vorkstaartmeeuwen in een storm voorbij scheren. Een waarneming waaraan hij overigens later is gaan twifelen.

Vissers op de bomschuiten en de loggers kenden de vogels van de open zee en gaven ze bijnamen.

Ze zijn te lezen in het boekje van Blok en Ter Stege: *De Nederlandse vogelnamen en hun betekenis*. Na het uitkomen van het monumentale werk over de vogelnamen van Klaas Eigenhuis is het boekje wat in de vergetelheid geraakt. Dat is jammer, al was het alleen maar vanwege de *Ode aan de ornithologische ambitie van zoon Jan*, van Albert Verwey.

Deze schrijft in de ode, dat het een kolfje naar zijn hand is, om te rijmen over het land vol vogels, die Jan hem toonde.

Hij vervolgt dan:

*Ik zag daar niet enkel de leeuwerik,
Maar de heimourik en de doverik,
En de gril en de grit en de kwid en de krik
(...)
En een kliet en een knot en een ak en een gust
En een alk en een erk en een krak en een krust
(...)
En het zag om een hoekje een kale kadotter
Met zijn vrienden, de sprotter en de protter
(...)
Een eindelijk als de baas van het spul, kleine Jannetje
Arm in arm met 't ovenbakkermantje
(...)*

De Noordwijkse vissers zullen de bijzondere vogels van Verwey wel nooit hebben gezien. Wel de Jan-van-genten die ze zeezotten noemden, het stormvogeltje met de mooie naam malefijte en de jagers die als elsenars werden aangeduid. Die elsenars zijn gemakzuchtige vogels. In plaats van zelf een visje te vangen achtervolgen ze meeuwen en sterns, tot die hun vangst laten vallen.

Het is bekend dat Noordwijkers nogal gehecht zijn aan hun woonplaats. Nu wil ik niet zeggen dat zij gemakzuchtig zijn, maar toch voelen zij zich in hun dorp, zoals een oud spreekwoord zegt: *Als een elsenaar onder de meeuwen*.

W. Andelaar

Elsenaar (Kleine Jager)

Verlag van de vogelcursus "Vogels in de winter en Vogeltek 2013"

Dineke Kistemaker

Dit najaar werd voor het eerst een najaarscursus georganiseerd onder de titel "Vogels in de winter en Vogeltek". Na een oproep in De Strandloper en in enkele lokale en regionale kranten lieten er zich 30 nieuwe cursisten inschrijven.

Donderdagavond 10 oktober jl. vond de eerste theorieavond plaats, waarbij Dineke Kistemaker aan de hand van een interessante Power-point presentatie nader inging op het verschijnsel vogeltek en alles wat daarmee samenhangt. Zo ging zij onder meer in op de verschillende prikkels, die vogels ertoe bewegen om zo'n verre reis te gaan maken. Verder werd aangestipt het vermogen om de juiste route en de juiste overwinteringsplaats te vinden. Men kreeg hierbij duidelijk het idee, dat vogeltek een heel complex verschijnsel is en dat lang nog niet alle vragen zijn opgelost. Na de pauze werden de cursisten aan het werk gezet. Eerst moesten zij oefenen in het herkennen van geluiden, die vogels tijdens hun tek maken. Vervolgens was er een vogeltekspel, waarmee de deelnemers een aardig inzicht kregen in het verschijnsel vogeltek.

De praktijk volgde de eerstvolgende zaterdagmorgen. s 'Morgens om 8.00 uur stonden de cursisten al op het

Wantveld klaar om de vogeltek nu ook in de praktijk mee te maken. De weersvoorspelling was voor deze ochtend niet al te best en overal rond ons heen waren donkere wolken te zien. Volgens de buienradar bevonden we ons juist in het centrum van een diepe depressie, waar het op een gegeven moment bijna bladstil werd. Dat ook de vogels het weer niet helemaal vertrouwden bleek wel in de lucht, waar op dat moment maar weinig vogels voorbijtrokken. Gelukkig waren er nog aardig wat vogels in de struiken in de Zeereep te zien. Bessen waren overal volop aanwezig en dat hadden de tekvogels ook goed in de gaten. Zo zagen we verschillende Zanglijsters zich te goed doen aan de vlierbessen. Verder lieten Zwartkoppen, Roodborsttapuiten, Heggemussen en enkele Koperwieken zich zien. Ook de Roodborst en de Winterkoning lieten zich duidelijk zien en horen. Opvallend veel Spreeuwen trokken er langs. Dit is niet verwonderlijk want de Spreeuw is een van de meest voorkomende tekvogels, die werkelijk met miljoenen uit Scandinavië en Rusland onze kant opkomen. Als klap op de vuurpijl zat er een klaptekster boven op een struik en liet zich door de telescoop prachtig zien. Via het uitkijkpunt "De Driehoek", bij de meesten van ons wel

Op excursie in De Wilck. foto: Wil Heemsker

bekend, liepen we aan de oostkant van het fietspad terug langs het voormalige golfterrein. Ook hier waren weer Zanglijsters en Koperwieken te zien en te horen en zowaar vloog er ook nog een Sperwer langs, die het kennelijk had voorzien op een of meer trekvogels. We konden ook duidelijk zien, dat de Koolmezen en Pimpelmezen tot de trekvogels behoren, want er kwamen verschillende van hen langs, die ongetwijfeld uit Scandinavië en Rusland afkomstig zijn. Even na tien kwamen we net op tijd op het parkeerterrein Het Wantveld terug, want daarna viel het water letterlijk met bakken uit de hemel en begon het stevig te waaien. Al met al toch nog geluk gehad.

De tweede theorieavond was op donderdag 24 oktober en ditmaal werd de nadruk gelegd op de vogels, die in de wintertijd in onze tuinen en in de directe omgeving verblijven. In een Power-Point presentatie werden de vogels die in de winter onze omgeving en tuinen bevolken nader bekeken. En natuurlijk werd ook het hoe en waarom, vogels te voeren besproken. Het gaat hierbij veelal om zangvogels als Koolmees, Pimpelmees, Vink, Groenling, Putter, Roodborst, Winterkoning, Heggemus en nog veel meer. De meeste van deze vogels zijn ons wel vertrouwd, maar je moet bedenken, dat het hier veelal gaat om vogels, die afkomstig zijn uit Noord-Europa en het noorden van Rusland. Onze eigen vogels schuiven vaak een stukje naar het zuiden op.

Na de pauze kregen de cursisten een rijke tafel aan vogelvoer voorgeschoteld, zoals allerlei soorten bessen en zaden uit de natuur en diverse soorten vogelvoer uit de winkel. Iedere cursist kreeg een kaartje met een vogel en een bordje en moest daarbij uitzoeken, welk soort voedsel de vogel zowel in de zomer als in de winter in de natuur eet en wat hij op de voedertafel eet. Het geheel zag

Vlucht Ganzen boven De Wilck. foto: Wil Heemskerk

er na afloop heel smakelijk uit en werd het met de cursisten nabesproken.

De derde theorieavond was op donderdag 7 november. De nadruk werd hier gelegd op de eenden, ganzen en zwanen, die gedurende de winterperiode bij ons

overwinteren. Met behulp van een powerpointpresentatie werden diverse soorten eenden, ganzen en wilde zwanen besproken waarbij verteld werd waar ze vandaan komen, hoe je ze uit elkaar kan houden en welk geluid zij maken. Na de pauze liet Wil Heemskerk aan de hand van zijn cd's "Luisteren in het Duin" diverse geluiden horen van deze wintergasten. Wat erg leuk was dat hij van diverse eenden de verschillende roepjes van mannetje en vrouwtje had opgenomen. In een tweede practicum moesten de cursisten aan de hand van een aantal beschrijvingen van kenmerken bepalen om welke vogels het ging.

Op zondag 10 november gingen we naar de Starveertplas om daar vooral de overwinterende eenden en watervogels in de praktijk bekijken. De Starveert is een ondiep watergebied tegen Leidschendam aan, waar de eerste watervogels uit het noorden van Europa en Siberië inmiddels aangekomen waren. Voordat we vertrokken moesten we eerst nog een poos schuilen in onze auto's, want het begon ondanks de gunstige berichten over de buienradar toch behoorlijk te plenzen. Gelukkig werd het na een kwartier droog en konden we op pad gaan. We liepen langs het fietspad in de richting van de vogelkijkhut en meteen viel al op, dat er heel veel eenden op het water lagen te dobberen. Het merendeel van deze eenden waren Smienten, die hier letterlijk met honderden te zien waren. Zeker de mannetjes vielen op met hun fraaie kleuren. Andere eenden waren enkele Pijlstaarten, Slobeenden, Krakeenden, Wintertalingen, Kuifeenden en enkele Bergeenden. Uiteraard ontbraken ook de Wilde Eenden niet. We hadden een beetje gehoopt de Kleine Zwanen met hun karakteristieke gele snavels te zien, maar het bleek, dat deze hier nog niet aangekomen waren. Onder de steltlopers vielen vooral

enkele Zwarte Ruiters op en als klap op de vuurpijl de Zwarte Ibis. In de vogelkijkhut konden we van alles nog eens rustig bekijken onder het genot van een kopje koffie e.d. In de verte kwamen er weer donkere wolken aan, zodat we niet al te lang in de hut moesten blijven zitten. Dit bleek ook uit te komen, want toen we weer bij het parkeerterrein aankwamen barstte letterlijk de bui los. Niettemin hebben we nog zo'n twee uur droog kunnen rondlopen en de meeste eenden en andere watervogels goed kunnen bekijken.

Zondag 17 november was de laatste excursie en ging naar het natuurreservaat De Wilck gelegen tussen Zoeterwoude en Hazerswoude. We verzamelden ons op het parkeerterrein bij Brasserie Cronesteijn aan de

Vlietweg. Vandaar reden we door het dorp Zoeterwoude naar het uitkijkpunt aan de Burmadeweg. Daar aangekomen hadden we een prachtig uitzicht over het polderlandschap van De Wilck en zagen we meteen al een Grote Zilverreiger van dichtbij (we hebben in totaal

5 geteld) en vloog er een groepje Wulpen al jodelend over. Ook zaten er letterlijk duizenden Smienten die zich goed lieten zien en horen. Tussen deze eenden zaten verschillende kleine groepen Grauwe Ganzen, die onder een luid gegak geregeld opvlogen. Regelmatig kwamen er groepen Kolganzen overvliegen, die zich met hun gekef eveneens duidelijk lieten horen, maar jammer genoeg neerstreken op de weilanden tegen de N11 aan, zodat ze zelfs in de telescoop niet mooi te zien waren. Ook zaten er grote groepen Kieviten op de weilanden, die geregeld opvlogen. De Goudplevieren moesten hier ook zitten, maar we konden slechts een kleine groep langs zien vliegen. Tot onze verrassing zagen we onze eerste Slechtvalk op een hek zitten en even verderop zaten er nog een Sperwer en een Torenvalk. Bij het afspeuren van het weiland kregen we nog enkele Aalscholvers een grote groep Meerkoeten een tweede Slechtvalk en twee Buizerden in het vizier. Zoveel roofvogels in één kijkerbeeld was voor de cursisten een bijzondere ervaring en deed koude handen en voeten snel vergeten. De grote aantallen vogels op de weilanden en in de sloten met de bijbehorende geluiden maakten het geheel bijzonder sfeervol, wat nog werd versterkt door de nevel, die over het land hing.

Opvallend waren ook de verschillende Grote Zilverreigers, die zo her en der langs de slootkanten op de uitkijk stonden.

Hierna reden we met z'n allen naar de andere kant van dit weidegebied. Dit kan alleen door terug te rijden naar Zoeterwoude en via de Weipoortseweg naar de N11 te gaan. Na een stukje over de N11 te hebben gereden moet je bij de afslag naar Hazerswoude de N11 weer verlaten

en dan richting Hazerswoude rijden. Bij de Vier Heemskinderenweg moet je deze weg aan de rechterkant weer verlaten. Via deze Vier Heemskinderenweg kom je bij de andere kant van De Wilck en vandaar kun je door het gebied heenlopen. Onderweg zagen we een groepje Canadese Ganzen met daartussen een paar Keizerganzen, die kennelijk hier door een van de bewoners gehouden worden. Even verderop konden we nog een groep van 15 foeragerende Wulpen van dichtbij bekijken. Na een paar km. kom je bij weer bij een heuvel met een kijkscherm, waar je een mooi uitzicht over het hele gebied hebt. Ook hier was de grote groep Kolganzen, die hier vaak te zien zijn, al naar de weilanden verderop vertrokken. Vandaar kun je het hek door en kom je na een stukje lopen bij een grote plas. Daar zagen we enkele eenden, die we nog niet eerder deze dag hadden gezien zoals Kuifeend, Pijlstaart, Slobeend en Wintertaling. Ook trok nog een Grote Zilverreiger onze aandacht.

Wat later in de tijd komen in dit gebied elk jaar zo'n 100 Kleine zwanen overwinteren. Al met al is het een mooi gebied en zeker de moeite waard om in de winter nog eens te bezoeken. Het was inmiddels al half twaalf geworden en tijd voor een kopje koffie en nog even napraten in Brasserie Cronesteijn, waar we, nadat het cursusteam uitgebreid door de enthousiaste cursisten was bedankt, de cursus afgesloten hebben. Tot slot werd de hoop uitgesproken op een vervolg op deze cursus.

Wat ons betreft was deze eerste wintercursus geslaagd en heeft het hele cursusteam het met veel plezier gedaan.

Dineke Kistemaker, Kees Verweij, Annelies Marijnis, Wil Heemskerk Excursie leiders, Gab de Croock, Ruurd Eisenga, Peter Spierenburg

De Wilck. foto: Wil Heemskerk

Gierzwaluwkolonie gered

Hein Verkade

In 1992 werd, tijdens de eerste telling van Gierzwaluwen in Noordwijk-Binnen, een paartje ontdekt in het parochiecentrum achter de R.K. Sint-Jeroenskerk aan de van Limburg Stirumstraat. Zij hadden een plekje gevonden achter een weggeroest roostertje in de noordgevel langs het Kloosterplein. Langzaam groeide de kolonie van 3 paartjes in 1998, 6 in 2003, 10 in 2008 tot 13 in 2013. Hiermee was het de grootste kolonie in één gebouw van heel Noordwijk geworden. Steeds meer openingen kwamen beschikbaar en niets leek een verdere groei van de kolonie in de weg te staan.

Echter, in de zomer van 2013 verschenen steigers langs de bewuste muur met de invliegplaatsen. Bij navraag bleek, dat de verroeste restanten van de ijzeren roostertjes scheurtjes in de buitenmuur veroorzaakten en vervangen moesten worden door nieuwe. Het was juni en middenin in het broedseizoen. In goed overleg met Jan van Eeden, de begeleider van de restauratie vanuit de parochie, werd besloten de vervanging uit te stellen tot na de broedtijd. Hierdoor kregen we ook tijd om een oplossing te bedenken waardoor de roosters vervangen, en de kolonie behouden kon blijven. Deze werd gelukkig gevonden door nieuwe roostertjes met daarin een invlieggat voor de vogels te maken. Afsproken werd dat de vogelvereniging een bijdrage zou leveren in de extra kosten. Er is voor dit soort projecten geld gereserveerd. Het bestuur was enthousiast en besloot de helft van de extra kosten voor haar rekening te nemen.

Half september waren de nieuwe roostertjes klaar en werden er maar liefst 28 geplaatst door het bouwbedrijf. Nu kan de kolonie duurzaam verder groeien.

Natuurlijk zijn we benieuwd of de vogels de nieuwe situatie accepteren.

We hebben daar alle vertrouwen in. U kunt het ook zelf allemaal volgen, want de kolonie is heel goed vanaf het Kloosterplein te zien. Loop er gewoon eens even langs na het boodschappen doen in de Kerkstraat.

Medewerker van het bouwbedrijf met een nieuw roostertje met invlieggat. foto: Hein Verkade

Jonge Gierzwaluw verkent de wereld vanuit de nestplaats. De restanten van het oude roostertje zijn goed zichtbaar. foto: Hein Verkade

Verrassende flora langs het fietspad in de Noordduinen

Jelle van Dijk

Op gezette tijden wordt het fietspad door de Noordduinen van een nieuwe laag asfalt voorzien. Na zo'n opknapbeurt moet je als fietser extra goed opletten om bij een uitwijkactie niet van de weg te raken. Omdat de nieuwe laag asfalt zeker 10 cm dik is, zijn er hoge randen die zomaar tot een valpartij kunnen leiden. Om dit gevaar te beteugelen heeft Staatsbosbeheer in het voorjaar van 2013 op diverse gevaarlijke plaatsen een flinke laag grond langs het fietspad aangebracht. Vanaf eind juli was te zien dat deze stroken begroeid raakten met allerlei soorten planten.

Aanvankelijk was de Rode aardbeispinazie de opvallendste soort. Vrijwel overal waar grond was gestort was deze plant te vinden. De naam wijst er op dat deze soort vroeger als bladgroente werd gekweekt. Rode aardbeispinazie is afkomstig uit het Marokkaanse Atlasgebergte en de teelt in ons land werd geen succes. Merkwaardigerwijs verwilderde deze soort alleen in de duinen rond Haarlem. Tegenwoordig zijn de planten vooral langs zandige duinpaden tussen Noordwijk en Heemskerk te vinden. Elders in ons land komt deze

soort nauwelijks voor. Omdat er zoveel Rode aardbeispinazie in de nieuw opgebrachte grond opsloeg, vroeg ik mij af of de gebruikte grond uit de naaste omgeving afkomstig zou kunnen zijn. Die vraag werd positief bevestigd door Mark Kras, boswachter Hollands Duin (Staatsbosbeheer). Het opgebrachte zand was in de afgelopen winter namelijk verzameld bij het 'schoonmaken' van de duinpaden. Op zijn blog van 6 september bericht hij daarover (www.staatsbosbeheerzuidholland.nl).

Na de Rode aardbeispinazie volgden bijna wekelijks nieuwe vondsten. Natuurlijk waren er ook brandnetels, waarbij vooral de Kleine brandnetel opviel. Mijn ervaring is dat dit plantje bij aanraking veel meer jeuk veroorzaakt dan de Grote brandnetel. Verder waren er algemene soorten als Slangenkruid, Kromhals en Rood guichelheil te zien.

Een bijzondere plek bevond zich op de plaats waar de Duindoornweg het fietspad kruist. Forse Doornappels trokken hier de aandacht, maar ook er was één afwijkende plant met fluweelachtig behaarde bladeren. De plant kreeg een grote knop, maar voordat de bloem verscheen, had iemand de plant uit de grond getrokken

Rode aardbeispinazie. foto: Jelle van Dijk

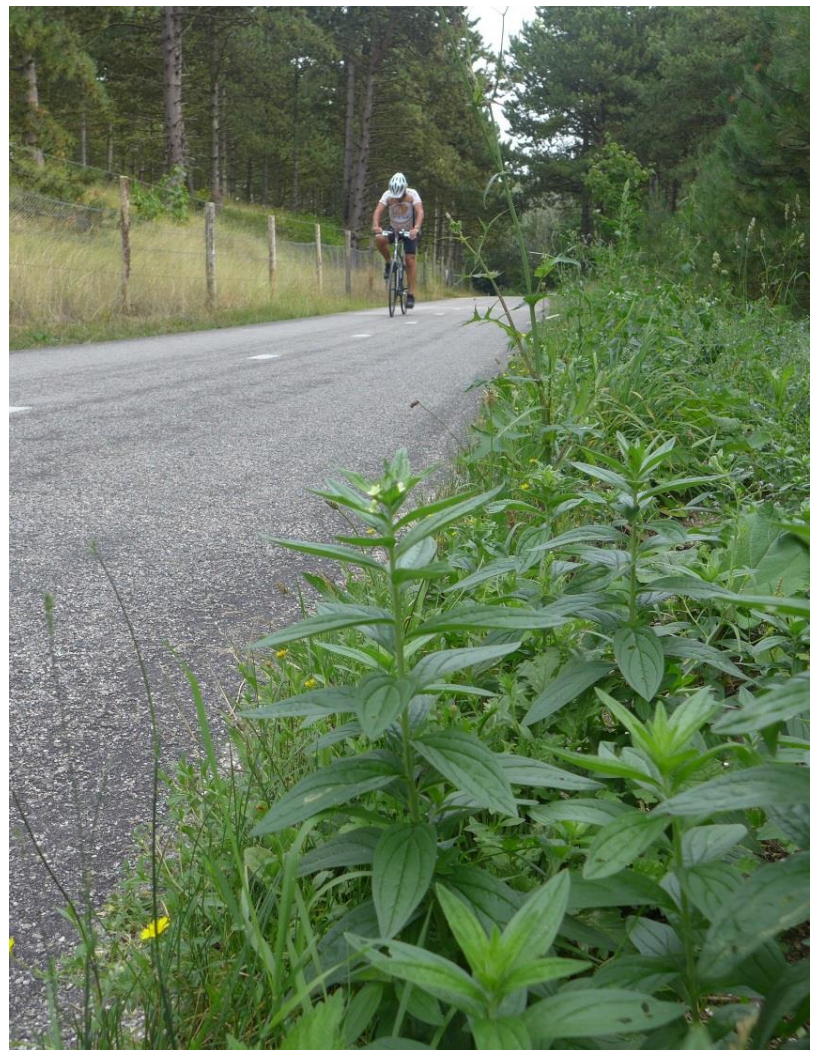
de Behaarde doornappel (*Datura innoxia*). foto: Jelle van Dijk

moet in de afgelopen winter dus ook zand van dit pad zijn geschraapt dat vervolgens langs het fietspad bij de golfclub werd gestort. Dat er ruim honderd planten verschenen toont maar weer eens aan dat veel zaden gemakkelijk kiemen als de grond flink wordt geschud.

Of de genoemde soorten ook in 2014 langs het fietspad te zien zullen zijn, is nog maar de vraag. Door de verdichting van de grond zullen minder zaden kiemen dan in de afgelopen zomer. Bovendien hebben veel planten die dit jaar in de nieuwe bermen groeiden geen zaad kunnen vormen vanwege de grazende herten. Maar vermoedelijk zal het ook in de zomer van 2014 de moeite waard zijn om deze stroken goed te bekijken. Ook dan zijn verrassingen niet uitgesloten!

en meegenomen. Een maand later verschenen er nog twee van zulke planten aan de overzijde van het fietspad. Na wat zoeken op het internet kwam ik tot de conclusie dat het om de Behaarde doornappel (*Datura innoxia*) moet gaan. Evenals de gewone Doornappel is deze soort in de zestiende eeuw door Spanjaarden vanuit Midden- en Zuid-Amerika bij ons ingevoerd. Hierna zijn deze soorten via botanische tuinen door heel Europa verspreid geraakt.

Op de genoemde plaats bij de Duindoornweg verschenen ook veel ganzenvoeten. Ik was nog net op tijd om de vrij zeldzame Muurganzenvoet en de algemene, maar veel hoger groeiende Rode ganzenvoet te fotograferen. Enkele dagen later hadden herten alles tot aan de grond afgevreten. In het open gebied ten noorden van de Duindamse Slag lag langs het fietspad ook een mooie groeiplaats. Hier stond een opvallende soort die we ook kennen van zandige paden in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Het was de Driebloemige nachtschade. Deze neofiet uit Amerika werd begin vorige eeuw voor het eerst in ons land aangetroffen. Verder dan de zandige duinpaden in Noord- en Zuid-Holland is deze soort niet gekomen. In augustus stonden langs het fietspad wel zo'n 20 planten, waarvan sommige bijna een vierkante meter bedekten! De grootste verrassing volgde eind augustus toen langs het fietspad voorbij de bocht bij de Noordwijkse Golfclub een grote groeiplaats van Glad parelzaad werd ontdekt. Ruim 100 planten stonden hier in bloei. Glad parelzaad komt in de Noordwijkse duinen maar op één plaats voor. Langs een pad iets ten zuiden van de Duindamse Slag zijn ieder jaar enkele tientallen planten te vinden. Elders in de duinen zoals op Voorne en bij Haarlem, is deze soort wat algemener. Er

Glad parelzaad. foto: Jelle van Dijk

Lente in de Karoo

Herbert de Bruijn

Omdat het afgelopen Hollandse voorjaar alleen maar herfst bracht, leek het ons een goed idee in het najaar de lente op te zoeken. En zo stapten wij, mijn vrouw Arda, zwager Gerard en Uw dienstwillige dienaar, op vrijdag 13 september aan boord van Hadrian's Wall, waarmee de KLM ons naar Johannesburg bracht. Na een te korte overnachting vlogen we de volgende ochtend door naar Port Elizabeth, waar zich ons basiskamp bevindt.

Dat basiskamp is een kleine (naar Zuid Afrikaanse maatstaven) bungalow in de tuin van oudste zoon Matthijs en zijn vrouw Gaby, een tuin die Matthijs na aankoop van hun huis geheel van vreemde smetten vrij heeft gemaakt, zodat er nu alleen nog maar inheemse planten, struiken en bomen staan. Dit tot groot genoegen van het gevogelte, zodat onze eerste waarnemingen al in de tuin begonnen. Gedeeltelijk uit gemakzucht, maar ook ter leeringhe ende vermaeck, zal ik vaak de vogelnamen gebruiken die ik vond in de Zuid Afrikaanse uitgave van Newman's Birdguide, getiteld Newman se voëls van Suider Afrika.

En zo vertonen zich die eerste namiddag in de tuin het Klein-rooibandsuikerbekkie, het Swartsuikerbekkie, Kaapse Suikervoël, Swartoogtiptol (een buulbuul), Gewone Willie (ook een buulbuul), Gevlekte Muisvoël (Bruine Muisvogel), Gewone Kwikkie, Gewone Tortelduif en Tuinduif.

Zondag 15/9. Lang geslapen na een toch wel vermoeiende reis. De vogels zijn al lang op en zeker de Hadede Ibissen, die vroeg in de ochtend luid schreeuwend over vlogen. Dat doen ze iedere ochtend en we noemen ze daarom wekkervogels. Overdag scharrelen ze alleen of in paren voedselzoekend rond, tot

zelfs op het grasveld in de tuin, zoals ook deze ochtend. Ze geven dan geen kik, maar 's morgens en 's avonds verzamelen ze zich in kleine groepjes en vliegen dan met een geweldig kabaal rond. In de tuin zijn Suikerbekkies weer volop present en dit keer ook de Kaapse Tiptol met zijn karakteristieke witte oogring.

Verder laat de Gewone Vleilorie (Burchell's Spoorkeoek) zich luid en duidelijk horen en even later ook zien.

Aan het eind van de ochtend nodigt Matthijs ons uit voor een lunch in "Sacramento", ter viering van hun zesde huwelijksverjaardag. Daarvoor rijden we naar Schoenmakerskop, op tien minuten van huis. Schoenies, zoals het meestal genoemd wordt, is een rotsachtige kaap aan de Indische Oceaan, waar lange banken verweerde lava getuigen van een vulkanisch verleden. Daar staat het bescheiden café-restaurant Sacramento, waarvan de naam verwijst naar een befaamde scheepsramp. In 1647 liep het Portugese galjoen Sacramento er op de rotsen. Het vervoerde o.a. een lading Chinees porselein, waarvan tot op heden nog scherfjes op het rotsige strand gevonden worden als een ruwe zeegang de oceaانبodem weer eens omgewoeld heeft. Een enorm bronzen scheepskanon herinnert aan de scheepsramp. Behalve dat kanon zagen we ook nog een juv. Swartkopreier, mestkevers, steeds opnieuw bezig een grote mestbal tegen een hellinkje op te rollen, Witborskraai en Swartkraai, enkele Swarttobies (Afrikaanse Zwarte Scholeksters) en Drietoonstrandloper.

Maandag 16/9. Het Addo Elephant National Park ligt op zo'n 70 km van PE en is eenvoudig, grotendeels via de N2, bereikbaar. Het is in 1931 gesticht om de laatste 11 Addo olifanten, een lokale ondersoort, voor uitroeiing te behoeden. Het park was toen ongeveer 2000 ha. groot en

Addo Olifanten. foto: Herbert de Bruijn

is in een aantal stappen uitgebreid tot de huidige 180000 ha. Daarmee is het in grootte het derde park van ZA en er wordt gewerkt aan een uitbreiding tot 264000 ha. op de vaste wal plus nog 120000 ha. zee reservaat, waarvan al een gedeelte gerealiseerd is. Oorspronkelijk gericht op de bescherming van één soort, de Addo olifant, is het nu het enige park waar de “big 7” gevonden worden, d.w.z. de bekende “big 5” plus Zuidkaper en Witte Haai.

We gaan het park binnen via de zuidelijke ingang Mathyholweni en nog geen 20 meter verder wordt het al duidelijk waar de naam van het park vandaan komt. We staan daar namelijk tegenover het enorme achterwerk van een olifantsbul, die, half op de weg, half in de berm, zich tegoed doet aan mals voorjaarsgroen. We kunnen maar met moeite om hem heen.

Op het eerste deel van onze toer zien we Vlakvark (Wrattenzwijn), die behalve in dit park alleen maar veel noordelijker voorkomt, Rooimeerkat (Vosmangoeste), Bontkwagga (Burchell zebra), Koedoe, Blouaap (Groene Meerkat) en olifanten, heel veel olifanten. En wat vogels betreft: Mikstertbyvanger (Treurdrongo), Hoephoep, Fiskaallaksman (Gekraagde Klauwier), Volstruis, Swartkopreier, Bokmakierie en Gevlekte Muisvoël. We eten onze boterhammetjes op Jack's Picnic Site, een zwaar omheind stuk terrein met beschaduwde picnictafels en sanitaire voorzieningen. Vooral die schaduw is welkom, want het is zeer warm. Onder het eten zien we de Streepmuis, Suidelijke Waterfiskaal, Gewone Janfrederik (Kaapse Lawaaimaker), Rooikeelfisant, Groene Meerkat en een schildpad waarvan ik de soort nog niet heb kunnen vaststellen.

Na de lunch rijden we naar het Main Restcamp, om twee

redenen. Ten eerste bevindt zich achter het hoofdgebouw een met riet begroeid stukje wetland waar je wevers van zeer dichtbij kunt fotograferen. Dat lukt. Ten tweede worden er actuele verblijfplaatsen van de meest populaire dieren aangegeven. Wij willen leeuwen zien. Dat lukt niet. Wel vinden we een paar Kaapse Buffels en dat is ook aardig, want die hebben we sinds 2007 niet meer gezien, terwijl er toch meer dan 400 zijn. Maar ja, op 180000 ha.....

Voor ons dagjesmensen sluit het park zijn poorten om 18.00 uur en daarom vertrekken we op tijd richting uitgang. Om half zes, met nog ongeveer 20 minuten te gaan, staan we plotseling voor een probleempje: een grote kudde olifanten. Rechts in de berm staan een paar flinke joekels te grazen, links wandelt de rest wat rond op een open vlakte en meten jonge mannetjes elkaars krachten. Het echte probleem zijn de jonkies die op de weg spelen. Daar moet je niet met je auto op af rijden: dat vinden de mamma's niet leuk. Er zit niets anders op dan te wachten en dat duurt lang. We vinden afleiding in een groepje van zes glansspreeuwen, dat praktisch naast de auto neerstrijkt op een paar struiken.

Na veel wikken en wegen besluiten we dat het, gezien het duidelijk aanwezige donkere masker, de Grootblouoorglansspreeu moet zijn, hoewel die niet hier, maar veel noordelijker thuis hoort.

Om tien voor zes zien we onze kans schoon door de kudde te glippen en vervolgens, veel te snel, naar Mathyholweni te rijden. Klokslag zes uur rijden we de poort uit.

Grootblouoorglansspreeu . foto: Herbert de Bruijn

Dinsdag 17/9. Enkele weken voor onze komst had Matthijs met een boot van Reggy Charters een tocht voor de kust van PE gemaakt, op zoek naar albatrossen en walvissen. Hij kwam terug met een aantal foto's van tentoonstellingskwaliteit. Hoewel de kans op albatrossen intussen nihil is, lijkt zo'n tocht ook voor Gerard en mij de moeite waard.

Bij de briefing krijgen we de keuze uit twee mogelijkheden: koers ZW met de kans walvissen te spotten of richting het eilandje St. Croix (dat inmiddels tot Addo Elephant Park behoort), met de zekerheid Afrikaanse pinguïns te zien en hoogstwaarschijnlijk dolfijnen. De meerderheid kiest voor de tweede optie.

Tuimelaars. foto: Herbert de Bruijn

En inderdaad, na een uurtje varen zitten we rondom in de Tuimelaars. Het is een hels karwei ze te fotograferen. Maar ik heb geluk: tussen de tientallen foto's van een stukje rug of staart zitten er drie waarop de kop en een flink stuk van het lijf te zien zijn. En met de pinguïns zit het ook wel goed. Het zijn er honderden: op het eiland, in zee en dicht rondom de boot. Vooral het water dat door de langzaam draaiende schroeven wordt opgeklopt, heeft hun aandacht. Verder zien we nog de Witborsduiker, Trekduiker, Afrikaanse Slanghalsvoël en Witmalgas (Kaapse Jan-van-gent).

Woensdag 18/9. Vandaag staat het Van Stadens wild flower reserve op het programma. Het is (in Zuid Afrika) het oudste reservaat in zijn soort, gesticht in 1951, 600 ha. groot en, op wat smalle wegen en paden na, volledig overdekt met wilde planten, struiken en bomen. Te veel om op te noemen, maar een uitzondering moet wel gemaakt worden voor de duizenden Protea's waarvan de bloemenknoppen op springen staan en de even zoveel Speldenkussens. Die laatste staan al volop in bloei. Ze zijn er in drie kleuren en worden druk bezocht door honingzuigers. Behalve het Klein-rooibandsuikerbekkie en het Swartsuikerbekkie zien we nu ook het Groot-rooibandsuikerbekkie en het schitterende metaalglanzende Jangroentjie.

Verder zien we de Kaapse Suikervoël en in een stukje moerasland de Hamerkop. Op de terugweg bezoeken we het kleine parkje "The

Islands". Daar is een klein bassin waar veel vogels, waaronder vaak Lori's, komen drinken en badderen. In de namiddag is de belichting gunstig. We hebben pech: geen Lori's. Wel het Kaapse Glasogie (Oranjerivierbrilvogel) en Witpensuikerbekkie. We maken foto's en dan, volkomen onverwacht, springt er iets in beeld, schrikt en springt meteen weer weg. In een reflex heb ik afgedrukt, tijd om in te stellen was er niet. Toch is de foto bijna gelukt en kunnen we zien wat we gezien hebben: een Bloubokkie (Blouduiker), de kleinste antilope van Zuid-Afrika. Schouderhoogte 30 cm., zeer schuw, wordt weinig waargenomen. We hebben dus helemaal geen pech.

Donderdag 19/9. Morgen vertrekken we naar Hamburg en daarom doen we het vandaag kalm aan. Boodschappen en even naar het meertje dat, vlak bij de bebouwing, aan de rand van "onze" wijk Mountpleasant ligt. Matthijs heeft gemeld dat er 's morgens vroeg op het eilandje in de plas vaak een Visarend te zien is. Het is nu vroeg in de middag en we nemen daarom geen camera's mee. En dus zit daar, ponteficaal, de Visarend. En dat niet alleen; na een tijdje stijgt hij op en begint treiterend langzaam boven onze hoofden rondjes te draaien. Dan vliegt hij weg en moeten wij ons verder tevreden stellen met een paar Afrikaanse Lepelaars, Bontkiewiet, Driebandstrandkiewiet, Trekduiker en verder zwaluwen die we tegen de scherpe middaglucht niet kunnen identificeren.

Vrijdag 20/9. Het regent, voor het eerst sinds we hier zijn. We vertrekken naar Hamburg en eer we daar zijn is het al weer droog en zonnig. En dat blijft het de rest van onze vakantie. Hamburg ligt aan de Indische Oceaan, op ongeveer 220 km ONO van PE. Er zijn veel plaatsen in deze omgeving met Duitse namen, daterend uit de tijd rond 1860. In 1857 werden Duitse soldaten, die voor het Britse leger geworven waren, in ZA gelegerd om de grens tussen de Kaapkolonie en de Oostkaap te bewaken.

Groot-rooibandsuikerbekkie. foto: Herbert de Bruijn

Enkele jaren later volgden enkele honderden Duitse boerenfamilies en werden er dorpen en nederzettingen gesticht.

Hamburg is zo'n nederzetting, maar er wonen maar weinig blanken permanent. Wel staan er nogal wat vakantiewoningen, waarvan een groot deel toebehoort aan inwoners van Johannesburg.

Ons onderkomen staat op een duintop, met een grandioos uitzicht over de oceaan. In de tuin staat een Koraalboom nog volop in bloei, met grote oranje bloemen. Doordat de tuin op de duinhelling voor het huis ligt, bevindt de kruin zich op ooghoogte als we op de veranda zitten. Dit leidt tot een zeer decadente manier van vogeltjes kijken. En er valt veel te zien. Wevers, waaronder de Geelwever en de Kaapse Wever. De Geelwever komt zo zuidelijk niet veel voor, maar zijn rode ogen laten geen ruimte voor twijfel. Verder de bekende Gewone Bulbul en de Kaapse Bulbul, de honingzuigers Swartsuikerbekkie en Klein-rooibandsuikerbekkie.

Hamburg ligt vlak bij de monding van de Keiskamma rivier, een natuurlijke monding met alles wat daar bij hoort: geulen, banken, poelen en stukjes wetland. Bij aankomst hadden we uit de verte al flamingo's gezien en die willen we van dichtbij bekijken. Het is echter inmiddels hard gaan waaien en de vangst valt tegen. De flamingo's zijn naar de luwte aan de overkant van de rivier verhuisd, de ene pelikaan die hier al sinds jaar en dag woont, laat zich niet zien. Magere oogst: een Rietduiker (Riet Aalscholver) die zich op een paaltje in evenwicht probeert te houden in de harde wind, een mannetje Bontrokkie (Afrikaanse Roodborstapuit) en hier en daar een Bontkiewiet (Smidsplevier).

Kaapse Wever. foto: Herbert de Bruijn

Zaterdag 21/9. Vroeg in de ochtend: walvissen! Vanaf de veranda zien we er vele tientallen voorbijtrekken. Meestal zo ver weg dat we alleen hun "blasts" zien of metershoog spatwater wanneer ze springen, maar soms ook wel een enorme rug of staart. De processie duurt uren.

In de Koraalboom is het weer een drukte van belang met de bekende wevers en bulbuls en als nieuwe, wel zeer aparte gast een Bruinkop Visvanger. Je verwacht niet zo gauw een ijsvogel in dit soort begroeiing, maar misschien is hij in de war geraakt door de naam van de boom. Bij afgaand tij maken we een wandeling op de brede

strook hard, nog vochtig zand en de rotsblokken en stroken verweerde lava, waar in geulen en plasjes van alles te beleven valt. Swarttobie, Drietoonstrandloper, Steenloper, Kelpmeeu en Grootswartrugmeeu weten dat ook.

Tijdens een rondje in de onmiddellijke omgeving van het huis zien we nog een familie Dikkop met acht kuikens, Koereiger, en Kroonkiewiet.

In de namiddag opnieuw naar de rivier. De flamingo's staan nu aan de goede kant en we kunnen vaststellen dat het om de Grootflamink gaat.

Verder zien we de onvermijdelijke Nijlgans, Zilverreiger, Geelpootstrandloper, Ringnekstrandkiewiet (Bontbekplevier), Reusesterretjie en zowaar de Witpelikaan.

Dikkop. foto: Herbert de Bruijn

Zondag 22/9.

Opnieuw walvissen en een nieuwe vogel op de lijst: de Rooikophoutkapper (Black-collared Barbet)

Na het ontbijt maken Gaby en Matthijs zich klaar voor vertrek. Matthijs moet zijn paspoort laten verlengen. In Holland doen we dat bij het gemeentehuis om de hoek, maar hij moet er voor naar het Nederlands consulaat in Kaapstad. We zien elkaar vrijdag weer, in het Karoo National Park.

Gerard en ik maken een wandeling over het strand naar de monding van de Keiskamma rivier, maar dat levert alleen maar Grootswartrugmeeu op.

Maandag 23/9. Vandaag rijden we naar Cradock, onze volgende pleisterplaats. Als we Hamburg verlaten, worden we uitgeleide gedaan door een Gekroonde Neushoringvoël.

Van Hamburg naar Cradock is hemelsbreed 260 km., maar door een bewegwijzeringsfout in Grahamstown worden het er uiteindelijk 420, maar dan zijn we toch echt in de Karoo.

Victoria Manor is een nog volledig victoriaans ingericht hotel op de hoek van Market St.

Market St. zelf wordt gevormd door originele Kaapse woningen, met de originele, dus antieke inrichting. Het geheel is eigendom van de organisatie "Die Tuishuise/Victoria Manor" en er kan op allerlei manieren gelogeerd worden. Wij zijn ondergebracht in The Lion House. In de tuin staan verschillende bomen, waarin wevernesten in aanbouw.

Het is aandoenlijk te zien hoe zij hun nesten versieren met verse groene blaadjes, grashalmen e.d.

Dinsdag 24/9. Mountain Zebra National Park ligt op een ruime 15 km. Van Cradock. We bezochten het voor het eerst in 2007, toen er nog geen grote roofdieren waren. Zebra's, Gnoes, gazellen en antilopen liepen er onbekommerd rond en je kon ze bij wijze van spreken met een groothoeklens beeldvullend fotograferen. Enkele jaren geleden zijn er Cheetah's en leeuwen

Grondeekhorning. foto: Herbert de Bruijn

geïntroduceerd en nu is de sfeer heel anders. De nu prooidieren blijven op ruime afstand van alles wat niet op henzelf lijkt. Niettemin valt er met kijker en telelens nog veel te genieten: Kaapse Bergzebra, Gembok, Steenbok, Springbok, Bontebok, Rood Hartebeest, Zwart Wildebeest en Kudu, ze zijn er allemaal. Alleen die Cheetah's en leeuwen hebben we niet gezien. Het tegendeel van schuw zijn de Aardeekhoorns. Als die een auto zien, komen ze aanrennen om hem eens goed van dichtbij te bekijken.

Het Park huist ook de Blauwe Kraanvogel. Hoewel dit Zuid Afrika's nationale vogel is, komt hij helemaal niet zo veel voor. Verder zagen we nog de Kleinsingvalk (Gabarhavik), Rooikeelfisant, Bosveldfisant, Sneeubal (Poederdonsklauwier), Bokmakierie, Lelspreu, Gewone Tarentaal (Parelhoender) en Huismossie.

Wo 25/9. We verhuizen naar Ganora Farm bij Nieu Bethesda. Ganora Farm is oorspronkelijk een schapenfarm met 2400 schapen op 4000 ha. land. De vrouw des huizes is "er iets bij gaan doen".

Overbodige houtschuren en stallen werden omgebouwd tot comfortabele gastenverblijven en een gemeenschappelijke

eetzaal (met bijbehorende uitstekende kok).

Een deel van het land is berggebied waar veel fossielen gevonden worden. De boer is inmiddels een erkend deskundige op het gebied van Karoo palaeontologie, met in zijn verzameling fossielen een paar unieke stukken die hij graag aan zijn gasten toont.

In de namiddag neemt een gids ons mee naar een aantal oeroude rotstekeningen van bosjesmannen. Hij zelf is afstammeling van de twee volken die deze tekeningen gemaakt hebben en weet er boeiend over te vertellen.

Do 26/9. Als we in de ochtend naar Nieu Bethesda rijden, is het eerste levende wezen dat we ontmoeten een flink uit de kluiten gewassen schildpad, die het recht van de weg opeist.

Nieu Bethesda is een klein dorpje met onverharde wegen, waar vrijwel niets te beleven valt en dat toch tamelijk veel toeristen en kunstenaars trekt. De reden: The Owlhouse, de woning en het atelier van Helen Martins (1898-1976). In de droge verlatenheid van de Grote Karoo en meestal in armoede, heeft zij een omvangrijk en opmerkelijk oeuvre geschapen van beelden, veelal uilen, in beton en glas.

's Middags stropen Gerard en ik de omgeving van de farm af, op zoek naar de vele vogels die we voortdurend horen. Onze gezamenlijke oogst omvat de Gestreepte Kransswael (Kaapse Rotszwaluw), Hoephoep, Kardinaalspeg, Gewone Kwikkie, Swartvlieëvanger, Witgatspreu, het Gewone Mossie, Fiskaallaksman, Hadede Ibis en de Schoorsteenveger. Die laatste naam is weliswaar begrijpelijk (witte vogel met kale, leerachtige zwarte nek en kop), maar nogal profaan vergeleken met ons Heilige Ibis.

Wordt vervolgd.

Fiskaallaksman. foto: Herbert de Bruijn

Life in de Amsterdamse Waterleidingduinen

De Amsterdamse Waterleidingduinen krijgt de komende jaren een flinke extra impuls. Dankzij een mooie LIFE+ subsidie van Europa is Waternet in 2012 gestart met het

project Bron voor natuur. Met dit project zorgen we voor een stevige impuls van de natuur, stellen we de drinkwaterwinning veilig en kunt u bovendien blijven genieten van een prachtige gevarieerde natuur. Van de werkzaamheden gaat u als natuuronderzoeker en bezoeker van de AWD natuurlijk ook iets merken. Bijvoorbeeld als we met een kraan gaan plaggen, of een grote plek vrij maken van Amerikaanse vogelkers. We zorgen ervoor dat u hier zo min mogelijk last van heeft.

Drie gewenste habitattypes

De laatste decennia eisten verzuring, vermessing en verdroging hun tol. Woekerende planten zoals de Amerikaanse vogelkers breidden uit ten koste van kenmerkende duinsoorten. Deze tendensen gaan we keren. En we willen vooral de volgende natuurtypes uitbreiden in oppervlak en een kwaliteitsimpuls geven: duingraslanden of in Europese termen “grijze duinen”, vochtige duinvalleien en struwelen met duindoorn

Duinroosje

- Grijze duinen

Goed ontwikkelde grijze duinen hebben een scala aan lage begroeiingen. Lage grassen, kruiden, mossen en duinroosjes bijvoorbeeld. En een zeer rijke insectenfauna, met blauwvleugelsprinkhaan, aardbeivlinder, duinparelmoervlinder en vele soorten bijen, wespen en kevers. Onder meer verzuring en vermessing verhinderen hun ontwikkeling.

- Duindoornstruwelen

Duindoornstruwelen hebben een hoge biodiversiteit als zij gemengd zijn met andere struiksoorten, zoals gewone vlier en meidoorn. In dichte struwelen met

voldoende ondergroei zien we struweelvogels zoals nachtegaal en braamsluiper. In meer open struwelen met afgewisseld grazige vegetatie gedijen fitis, grasmus, tjiftjaf en roodborsttapuit. Struwelen zijn belangrijk voor broedvogels en vooral voor trekvogels. In vochtige duinvalleien zijn gezonde duindoornstruwelen een belangrijk biotoop voor de nauwe korfslak. De grootste bedreiging voor de duindoornstruwelen vormt de woekerende Amerikaanse vogelkers.

duinparelmoervlinder

- Vochtige duinvalleien

Vochtige duinvalleien zijn een ideale biotoop voor een reusachtige variatie aan bijzondere soorten.

Om er een paar te noemen: parnassia, waterpunge, bleekgele droogbloem, strandduizendguldenkruid, zeegroene zegge en slanke gentiaan. In poelen kun je diverse libellen, slakken en de rugstreeppad en kleine watersalamander aantreffen.

Vochtige duinvalleien hebben met name last van verdroging.

Wat gaan we doen?

Het gaan begroeiing en organisch bodemmateriaal verwijderen en opvolgend herstelbeheer opstarten. Afhankelijk van de locatie en de doel- en uitgangssituatie verwijderen we struiken of bomen en een meer of minder dikke bovenlaag van de bodem. We nemen ook maatregelen om de kans op terugkeer van invasieve soorten zoals de Amerikaanse vogelkers te verkleinen. De maatregelen bestaan uit:

- maaien van lage begroeiing en afvoeren van het organisch materiaal in duinvalleien
- plaggen en afvoeren van de organische bodemlaag in duinvalleien en duingraslanden
- opengraven van dichtgegroeide stuifkuilen,
- rooien en afvoeren van struiken en bomen
- plaggen voormalig dicht prunusstruweel plus afvoeren grond
- herstel van poelen door verwijderen van oeverbegroeiing, uitbaggeren en afvoeren van bagger.

We werken met gepaste machines en apparatuur, waarbij we kwetsbare terreinen beschermen, zoals door het leggen van rijplaten of afzetten met piketten of sjalonpalen. Door inventarisaties voorafgaand aan de werkzaamheden proberen we de belangrijkste brongebieden voor bijvoorbeeld de Nauwe Korfslak in beeld te brengen en te beschermen. Na de uitvoering van bovengenoemde maatregelen is een periode van nabeheer nodig die of aanvullend is op het reguliere beheer of een tijdelijke intensivering daarvan inhoudt. Dit doen we met inzet van extra schapen voor begrazing.

Plaggen

Maaien

Meer informatie op
www.waternet.nl/life

Hier vind u ook de data van speciale LIFE+ excursies waarin u met de boswachter meekunt naar de verschillende werkzaamheden.

Dit project wordt mede mogelijk gemaakt door LIFE+ financiering van de Europese Unie en door de provincie Noord-Holland.

Luc Geelen
 adviseur natuurbeheer bij Waternet

Deze winter

Dit jaar werken we veel in het zuidelijk deel van de AWD. In de omgeving Boeveld- Haasvelderduin-Starrenbroek gaan we op ca. 30 ha maaien, plaggen en enkele stuifkuilen herstellen. Er komt een hoop grond vrij dat via tussendepots in Starrenbroek wordt afgevoerd via het Zweefvliegterrein. In Middenduinen-Centraal (de Vellen e.o.) gaan we 25 ha plaggen in voormalige haarden van Amerikaanse Vogelkers. We doen dit met name op plekken waar we weer veel opslag zien.

Ook volgende winter gaan we aan de slag op het Haasveld en omgeving. We gaan hier weer duinvalleien laten ontstaan. Dat doen we door het kappen van het al gedeeltelijk afstervende naaldbos. Vervolgens gaan we plaggen en maaien. Over deze ingreep hebben we ons in het voorjaar laten adviseren door een internationaal gezelschap van duin-experts. Een verslag van deze expertmeeting vindt u op de website.

Waarnemingen juli, augustus en september 2013

Peter Spierenburg

De waarnemingen zijn overgenomen van www.waarneming.nl. Hier is een volledig overzicht te vinden van de vogels die deze maanden in ons waarnemingsgebied zijn waargenomen.

Slappe najaarstrek

Het rustige weer van het kwartaal bracht weinig beweging in de vogels. Zowel voor de landtrek als de zeetrek waren de aantallen en variatie aan soorten laag. Veel trekvogels zullen geprofitteerd hebben van de gunstige weersomstandigheden en op grote hoogte ongezien gepasseerd zijn, dan wel buiten zicht ver op zee. Voor de zeetrekhut was er nog meer aan de hand. Het handvol sterns dat langs kwam vloog steeds strak door. De sterns doken nauwelijks naar voedsel. Mogelijk was er vanwege het koude voorjaar weinig vis. Dat de productie in de zomer wel op gang is gekomen bleek wel tijdens de strandexcursie onder leiding van Ellen van der Niet op 28 september. De netten van de kornetvissers

Haring–strand Noordwijk. ©Casper Zuyderduyn 28 sept. 2013
zaten afgeladen met garnalen en er zat ook veel kleine vis tussen. In de netten kwam zelfs jonge haring mee naar boven. Die was blijkbaar tot vlak onder het strand aanwezig. Dat er dichtbij het strand wel wat te halen viel,

hadden ook de Aalscholvers ontdekt. Meerdere keren waren ze, tot op een paar meter van het strand, in de branding aan het vissen.

Blijvers in plaats van passanten

Elk jaar is het weer spannend of er interessante percelen bollenland onder water worden gezet. Bollentelers doen dit voor ziekte- en onkruidbestrijding. In Noord-Holland gebeurt dit veel massaler. Hoewel veel bollenpercelen in onze streek zich er minder goed voor lenen, heeft de praktijk ook hier vaste voet aan de grond gekregen. Vanaf half juli stonden de eerste percelen onder water. Daarbij waren drie grotere percelen, met potentie voor neerstrijkende steltlopers. Daarnaast waren er 4 of 5 kleine perceeltjes van minder dan een halve ha. Op de drie grotere percelen (zie tabel) verbleven in de eerste weken vooral meeuwen, **Kieviten** en enkele **Oeverlopers**. Het perceel in de Zilkerpolder was in trek als slaapplaats voor **Lepelaars**, met een maximum van 13 vogels op 30 augustus. Vanaf 30 augustus verschenen er steltlopers. Op alle drie de grote percelen liepen er vanaf dat moment **Kemphanen**: maximaal 11 langs de Oosterduinen, 23 langs de Zilkerduinweg en 29 in de Zilkerpolder. Waarschijnlijk pendelden de vogels ook tussen de plekken heen en weer. De percelen aan de Zilkerduinweg en Zilkerpolder trokken strandlopers aan. Vooral het perceel in de Zilkerpolder was goed, met op 30 augustus 9 **Krombekstrandlopers**, 18 **Bonte Strandlopers** en 1 **Kleine Strandloper** (AP). Echte bijzonderheden ontbraken. Het was een wat ander jaar dan anders. Normaal zie je in de trekperiode dat de aantallen steltlopers snel wisselen. Vogels trekken door en de aantallen worden steeds aangevuld met nieuwe passanten. Dit jaar was er weinig doortrek, maar bleven dezelfde vogels langdurig aanwezig. Zo verbleef er meer dan twee weken een groepje van tot 5 juveniele Zwarte Ruiters op het perceel in de Zilkerpolder. Dat de najaarstrek dit jaar bijzonder mager was, was dus ook aan de steltlopers te merken.

Krombekstrandloper -30 aug 2013-Zilkerpolder. ©Johnny van der Zwaag

Overzicht, onder water gezette, percelen bollenland.

perceel	oppervlakte	Periode	hoogtepunten
Oosterduinen	2,6 ha	15 jul -11 sept	Bosruiter (1), Zwartkopmeeuw (3), Engelse Kwikstaart (2)
Zilkerpolder	2,1ha	22 jul - eind sept	Lepelaar (13), Kluut (2), Bontbekplevier (28), Kleine Strandloper (2), Krombekstrandloper (9), Zwarte Ruiter (6)
Zilkerduinweg	4,6 ha	4 aug- 8 sept	Krombekstrandloper (6), Zwarte Ruiter (5), Bosruiter (2)

Steltlopers in Noordvoort

Dat doortrekkende steltlopers dit jaar lang bleven hangen, was ook te zien op een onverwachte plek op het strand. In de hele maand september waren er groepjes **Bontbekplevieren** aanwezig, vaak rustend hoog op het strand. In de laatste twee weken van september waren er tussen de strandwandelaars ineens **Rosse Grutto's** aan het voedsel zoeken. Deze komen wel vaker even op het strand rusten, maar een langer verblijf is ongebruikelijk. Ondanks dat ze regelmatig op moesten vliegen voor de wandelaars, bleven deze vogels naar de vloedlijn terugkeren. Omdat het steeds opvliegen wel veel energie kost, eindigden de vogels uiteindelijk op het rustigste strand dat we hebben. Dat is tegen de provinciegrens, op de plek van het te vormen strandreservaat. Op 24 september was het aantal verblijvende Rosse Grutto's hier opgelopen tot 24 vogels (HV). Deze hadden

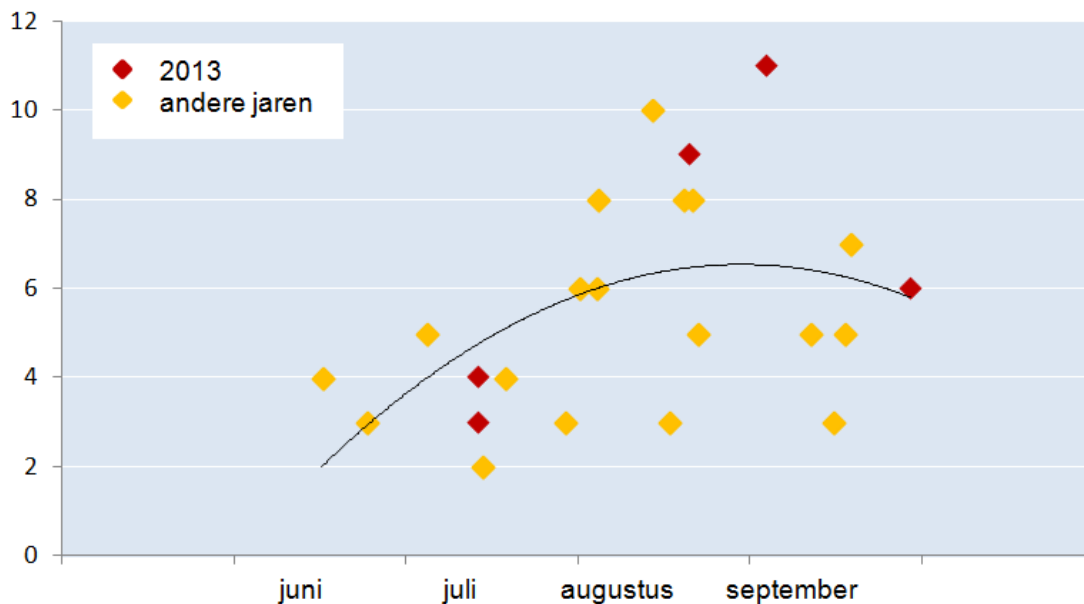
gezelschap van meer dan 100 andere steltlopers, verdeeld over 6 soorten. Een voor het Noordwijkse strand ongekend spektakel! Er liepen naast de Rosse Grutto's 17 **Bonte Strandlopers**, 70 **Drieteenstrandlopers**, 2 **Kanoeten**, 3 **Zilverplevieren**, 19 **Bontbekplevieren** en 15 **Scholeksters**. We zijn vanuit de vereniging druk bezig het strandreservaat bij Noordvoort definitief op de kaart te krijgen. Het is daarvoor belangrijk om verstorende activiteiten zoals loslopende honden te weren. Dan kan de rust op het strand hier verder toenemen en kunnen vogels het benutten als rustgebied. Met de mooie aantallen steltlopers van dit jaar zie je dat de vogels goed reageren op de (relatieve) rust die er nu al is. Dit is veelbelovend voor hoe het in de toekomst kan worden, als de natuur op dit deel van het strand echt voorrang gaat krijgen.

Rosse Grutto -15 september-Strand Noordwijk . © Jan Hendriks

Goed jaar voor de Patrijs?

Met het Jaar van de Patrijs hebben velen wat beter gelet op de **Patrijzen**. Ook bij de atlasblokinventarisaties bleek dat het bollenland er nog steeds flink wat herbergt. Ze broeden met succes want er waren meerdere waarnemingen van paren met jongen. Daarbij waren grote broedsels met tot 11 jongen. Wellicht was de warme zomer gunstig voor de Patrijs. Ook ligt er, vanwege de lage prijzen voor bloembollen, nogal wat land braak. Dat heeft niet altijd wat te bieden voor Patrijzen, want de oude routine van het doodspuiten van al het onkruid op braakliggende percelen, is helaas nog wijdverbreid onder de telers. Figuur 1 laat de waarnemingen van paren met jongen zien uit ons waarnemingenarchief. Te zien is, dat de eerste jongen verschijnen vanaf half juni, van paren die rond de derde week van mei zijn gestart met broeden. Veel paren zullen zelfs nog later starten. Dit jaar zaten er bijvoorbeeld op 13 juli twee paren met net vliegvlugge jongen langs de Langevelderlaan. De broedduur is ca. 24 dagen en de jongen zijn in 14 dagen vliegvlug. Dat betekent dat deze paren in de eerste week van juni zijn gaan broeden. Mogelijk waren de vogels later vanwege het koude voorjaar, maar waarschijnlijk is een late start eerder de norm dan de uitzondering in het bollenland. Opvallend is, dat juist later in het seizoen, in augustus, de koppels jongen het grootst zijn. Je zou verwachten dat de families in de loop van het seizoen door sterfte kleiner worden. Maar er blijven nieuwe families met veel jongen verschijnen. Blijkbaar zijn deze late broeders in het voordeel wat betreft de overlevingskansen van jongen. In de figuur is te zien dat het patroon van waarnemingen van dit jaar niet sterk afwijkt van dat van eerdere jaren. Wel waren de patrijzenfamilies dit jaar aan de grote kant. Blijkbaar was het, met het mooie zomerweer, inderdaad een goed jaar voor de Patrijs.

Figuur 1 Aantal jongen in patrijzenfamilies (N= 23 waarnemingen)
bron: waarnemingarchief Noordwijk 1966-2013

Vlinderzomer

De bijzondere combinatie van een koel voorjaar en een warme zomer leverde een vinderjaar dat we al een tijd niet hadden meegemaakt. In augustus zaten de vlinderstruiken vol met **Dagpauwogen** en **Kleine Vossen**. In het Langeveld fladderden in juli tientallen **Koelvinkjes**. Deze werden gevolgd door honderden **Icarusblauwtjes** in augustus. Daar tussen vlogen schaarsere soorten als **Groot Dikkopje**, **Oranje Zandoogje** en **Heivlinder**. Deze laatste soort had een veel ruimere verspreiding in de duinen dan andere jaren en dook voor het eerst in jaren weer op in de Noordduinen. Het koele voorjaar zorgde ervoor dat er veel groen was voor de rupsen van de zomervlinders, terwijl de volwassen vlinders konden profiteren van hoge zomertemperaturen. De meest opvallende soort was de **Oranje Luzernevlinder**. Doordat ook in Zuid-Europa de vegetatie lang groen bleef, kon deze vlinder zich daar dit voorjaar massaal voortplanten. De volwassen vlinders trokken vervolgens naar het noorden. Oranje Luzernevlinders bereiken ons werkgebied niet elk jaar. Sinds 2005 was dat in net iets meer dan de helft van de jaren. Het gaat vrijwel altijd om losse individuen. Tot nu toe was 2009 het beste jaar toen er tot maximaal 6 in het Vinkeveld en in het Langeveld vlogen. Dit jaar waren er 40 waarnemingen en waren ze vrijwel overal te vinden. Op 9 augustus vlogen er zelfs 28 op 's-Gravendijck (BB). Deze fraaie trekvlinder was de kers op de taart van een mooie vlinderzomer.

Oranje luzernevlinder - ©Dennis van der Niet.

Maandoverzicht

juli

De lange serie van koude maanden van 2013 werd in juli doorbroken. Juli was warm, droog en zonnig en eindigde in de top 10 van warmste julimaanden ooit. Van 21 tot 27 juli was er zelfs een hittegolf. De wind zat een groot deel van de maand in de NO hoek en was zwak. Pas rond 28 juli trok de wind naar de zuidwesthoek en vielen er stevige buien.

Op 3 juli vloog een groep van 230 **Zwarte Zee-eenden** langs de zeetrekhut (JD). Dit is dicht bij het maximumaantal dat in juli langsvloog (243 op 15 juli JD) en geeft wellicht een indicatie van de aanwezige aantallen overzomeraars. Op 5 juli vlogen 5 **Geoorde Futen** langs (JD). Boven zee was verder weinig beweging en de schaarse hoogtepunten waren een **Roodkeelduiker** op 10 juli (JD), een **Grote Zee-eend** op 12 juli (JD, PS) en een **Kleine Jager** op 14 juli (JD, PS). Op 15 juli was er flinke trek van **Bergeenden** naar de ruigebieden in de Waddenzee, met een totaal van 349 vogels (JD). Die dag vloog ook de eerste juveniele **Zwartkopmeeuw** langs (JD). Dat de **Halsbandparkiet** in onze regio een flinke broedpopulatie heeft opgebouwd, bleek wel op 6 juli, toen een groep van 60 vogels aanwezig was in Rijnsoever (PS). Het grootste deel van de groep bestond uit jonge vogels. Op 31 juli zat er een groep van 38 **Halsbandparkieten** in de Grashoek (JD). De **Ransuil** had door het koude voorjaar een laat broedseizoen. Rond 13 juli verschenen toch nog op twee plaatsen piepende jonge vogels (AM ea). De **Slechtvalk** is tegenwoordig ook in de zomer te zien. Dit zijn waarschijnlijk zwervende jonge vogels van broedparen uit de omgeving. Op 14 juli vloog er één over zee (JD, PS), op 17 juli één over de AWD (JW) en op 20 juli één over strand (JF). Op 17 juli vloog er een **Wespendief** over het

Langeveld (BB) en op 25 juli één over Sancta Maria (JD). Mogelijk waren dit voedselvluchten van broedparen elders in de duinstreek. In ons werkgebied is nog steeds geen broedgeval vastgesteld. Met het warme zomerweer bleven de **Zomertortels** lang actief en waren tot 20 juli te horen bij het Oosterduinsemeer in wijde omgeving (RJ ea). Er waren minimaal 11 territoria aanwezig, een Zuid-Hollands bolwerk voor deze sterk afnemende soort. De **Grauwe Vliegenvanger** broedde op Nieuw-Leeuwenhorst, voor het eerst weer sinds 1998. Op 21 juli was een paar met jong aanwezig (CZ). De zang van de zomervogels valt in de loop van juli al snel stil. De laatste **Sprinkhaanzanger** zong op 22 juli (AM) en de laatste **Fitis** op 26 juli (AM), beiden in de Coepelduynen. Tijdens de warme zomeravonden van 22 en 23 juli vlogen er twee zeldzaamheden over. Op 22 juli trok een **Lachstern** naar zuid over het Vinkeveld (NA) en op 23 juli vloog een **Kwak** in de avondschemering naar noord over Rijnsoever Katwijk (PS).

Draaihals- de Puinhoop-28 aug. © René van Rossum

augustus

In augustus zette het rustige weer van juli zich voort. Vooral aan het begin van de maand was het warm. Vanwege de nabijheid van hogedrukgebieden was er weinig wind, slechts zelden meer dan windkracht 3! Ook was het opnieuw een droge en zonnige maand. In de laatste week trok de wind naar de zuidoosthoek.

Nadat de meeste **Gierzwaluwen** in de tweede helft van juli stilletjes vertrokken waren, was er in de laatste dagen van juli en de eerste dagen van augustus nog een doortrekkie. Op 2 augustus vlogen 150 vogels over Rijnsoever Katwijk (AM). In de eerste week diende de eerste doortrek van zangvogels zich aan, met op 2 augustus de eerste **Bonte Vliegenvanger** op de Algemene Begraafplaats (CZ) en op 7 augustus het eerste **Paapje** in de Elsgeesterpolder (JW). Op 8 augustus verbleef een **Grauwe Klauwier** in de Coepelduynen (JD). Op 3 augustus verschenen de eerste doortrekkende **Goudplevieren** in de Elsgeesterpolder, met een groep van 80 vogels (MG, JZ). Jonge **Zwartkopmeeuwen** bleven een geregelde verschijning voor de zeetrek hut tot begin september, met een maximum van 12 juvenielen en 1 adult op 3 augustus. Op 6 augustus waren een adulte en jonge Zwartkopmeeuw aanwezig in de Elsgeesterpolder (MG). De zeetrek bleef uitgesproken slecht met als enige hoogtepunt een **Vale Pijlstormvogel** op 19 augustus (JD) en slechts 2 **Kleine Jagers** in de hele maand (JD). In de laatste week van de maand bracht de zuidoostenwind een aantal bijzondere doortrekkers. Op 23 augustus streek een juveniele **Morinelplevier** neer bij de Puinhoop Katwijk (RR, AM) en op 29 augustus trok er opnieuw één over (LP). Op 25 augustus vlogen twee verschillende **Visarenden** over de Coepelduynen (EH) en de St Bavo (WH). We pikten ook wat mee van de influx van Roodpootvalken in Nederland eind augustus. Op 25 augustus vloog een juveniele **Roodpootvalk** over de St Bavo (WH) en op 28 augustus één over de Puinhoop (JS, RR). Op het ruige veldje voor de Puinhoop hing van 26 t/m 29 augustus een **Draaihals** rond. Op 30 augustus zat er een juveniele **Sperwergrasmus** in de zuidelijke Coepelduynen (RH). De warme periode luidde ook de doortrek van **Tapuiten** in, met de eerste op 25 augustus in de Coepelduynen (GB). Daar verbleven die dag ook 8 **Paapjes** en 23 **Roodborsttapuiten** (MD). Op 29 augustus meldde de eerste **IJsvogel** zich weer op de vijver van Nieuw-Leeuwenhorst (HV).

Paapje- de Coepelduynen-25 aug. © René van Rossum

september

Ook september was rustig. De wind zat weliswaar veel in de westhoek, maar een najaarsstorm bleef uit. Vooral de periode van 8 tot 20 september was regenachtig. Oostenwind met gunstige omstandigheden voor de trek was grotendeels beperkt tot de laatste week van de maand.

De inwoners van Groot Hoogwaak werden op 2 september opgeschrikt door een **Boommarter** die in het gebouw verzeild was. Het dier kon gevangen worden en vrij gelaten in de Noordduinen (NN). Op 4 september was er een **Ortolaan** aanwezig op Willem v.d. Bergh (BB). De landtrek begon matig in september. Dat er wel de nodige nachttrek was, bleek wel door de aanwezigheid van een **Rietzanger** en een **Nachtegaal** op de Puinhoop op 4 september (JE). De dag van 5 september bracht aardige trek van **Gele Kwikstaarten** (87 vogels RR), waartussen een **Citroenkwikstaart** zich liet horen (RR, JE). Een mooie waarneming was de **Grauwe Franjepoot**, die even op het strand van de Noordduinen neerstreek op 11 september (CZ). Over zee was het over het algemeen rustig, met enkele **Kleine** en **Grote Jagers** in de loop van de maand. Op 7 september (PS) en op 29 september (JD) vloog een **Vale Pijlstormvogel** langs. De eerste kon ook opgepikt worden door de tellers op de Puinhoop. Alleen op 16 en 17 september was er een korte periode van harde westenwind met gunstige omstandigheden voor het zien van zeevogels. Dit bracht de enige drie **Grauwe Pijlstormvogels** van het kwartaal (HV) en 2 **Noordse Stormvogels** (HV, BS). Op 14 september verbleef een juveniele **Kleinste Jager** even bij de Uitwatering van Katwijk (JS) en ook de volgende dag vloog er hier één langs (PS). Langs de Oosterduinen was op 9 september een jonge **Purperreiger** aan het voedsel zoeken in een sloot (SB). Op 20 september werd er opnieuw één gezien (PV), dus mogelijk is de vogel de hele tijd aanwezig geweest. Het najaar bracht meerdere **Bladkoningen**, met de eerste op 13 september in de St Bavo (MW). Eind van de maand was er een kleine influx, met een Bladkoning op de Puinhoop (RR, PS), Willem van den Bergh (BB) en opnieuw één op de St Bavo (MW). Zaterdag 21 september was pas de eerste goede dag voor landtrek. De zuidoostenwind bracht een golfje **Graspiepers** en schaarse doortrekkers als 4 **IJsgorzen** en 3 **Smellekens**. Na de telling ontdekte Reinder Genuit bij de Puinhoop een juveniele **Roze Spreeuw** (RG ea). Deze bleef t/m 25 september hier hangen (RN ea) en propte zich er vol met vlierbessen. Op 25 september kondigden de eerste **Koperwieken** (RR ea) definitief de herfst aan. Ook vloog er die dag een **Visarend** langs de Puinhoop (RR). De oostenwind bracht op 26 september twee **Wespendieven** boven Sollasi (RJ). Op 29 september vloog er opnieuw een **Visarend** (MD ea) hoog over zee langs de Puinhoop, gevolgd door een **Velduil** (PS).

Roze Spreeuw – de Puinhoop – 24 sept. ©Jan Hendriks

Kees Kooijmans deed een bijzondere vondst op het strand. Op 26 september spoelde er een tonijn aan van 1 meter en 32 cm (KV). De laatste keer dat er één op de Nederlandse kust aanspoelde was in 1995. Waarschijnlijk ging het om een **Blauwvintonijn**, hoewel de foto geen uitsluitel geeft. Tot in de jaren zestig bezochten Blauwvintonijnen regelmatig de Noordzee. Wellicht een voorteken van een terugkeer?

Atlantische Tonijn –strand Noordwijk- ©Kees Kooijmans 27 sep 2013

Waarnemers

AM	Annelies Marijn	JF	Jaap Faber	PS	Peter Spierenburg
AP	Arno Piek	JS	Joost van der Sluis	PV	Paul Venderbosch
BB	Bas van der Burg	JZ	Jos Zonneveld	RN	Richard Notenboom
BS	Bas van Schooten	JW	John van der Woude	RG	Reinder Genuït
CZ	Casper Zuyderduyn	MG	Mariska de Graaff	RJ	Rob Jansson
EH	Ed van Hecke	MW	Maarten Wielstra	RR	René van Rossum
HV	Hein Verkade	NA	Noël Aarts	WH	Wouter Halfwerk
JD	Jelle van Dijk	NN	Nel Nooijen	RH	Ronald Honders
JE	Jaap Engberts	SB	Sjaak Broekhof	KV	Koene Vegter

bron: www.waarneming.nl

Vereniging Voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk Schenken Legaten en Erfstellingen

Op deze wijze willen wij graag aandacht besteden aan de mogelijkheden om bij leven via een schenking of na overlijden via een in het testament vastgelegd legaat een bedrag over te maken aan de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Schenken

Sinds 1 januari 2006 is het zo dat schenkingen aan algemeen nut beogende instellingen (ANBI) helemaal zijn vrijgesteld van schenk- en erfbelasting. Omdat wij daar ook onder vallen komt een schenking, die u doet, dus geheel ten goede aan de realisering van de doelstellingen van onze Vereniging.

U kunt een éénmalige schenking zelf aftrekken van de inkomstenbelasting wanneer deze aan de volgende voorwaarden voldoet:

- Het totale bedrag aan schenkingen, dat u in een jaar doet, moet minimaal € 60 zijn en moet groter zijn dan één procent van uw verzamelinkomen
- Het totale bedrag aan schenkingen, dat u in een jaar doet, mag niet meer dan 10 procent van uw verzamelinkomen bedragen

Een éénmalige schenking kunt u zelf overmaken naar onze rekening onder nummer NL39INGB0002573795 ten name van Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk te Noordwijk, onder vermelding van 'Schenking' en het betreffende jaar.

Uw bankafschrift dient als betalingsbewijs voor de fiscus.

Ook lijfrentescheningen zijn mogelijk, waarbij u zich voor minmaal vijf jaar vastlegt jaarlijks een bedrag te schenken. Hiervoor geldt een extra vrijstelling in de Inkomstenbelasting, zonder drempel en zonder maximum! Tot 1 jan 2014 is hiervoor een notariële akte vereist.

Legaten en Erfstellingen

Wanneer u geld wilt nalaten aan de Vereniging dient u dat in een testament te laten vastleggen. Voor het opstellen van een testament heeft u altijd een notaris nodig. Een testament is immers alleen rechtsgeldig wanneer het door een notaris is opgesteld. In uw testament kunt u een legaat opnemen; dat wil zeggen een speciale bepaling waarin staat welk bedrag u wilt nalaten aan de Vereniging. Na uw overlijden komt het bedrag dan belastingvrij beschikbaar voor de activiteiten van onze Vereniging. Ook is het mogelijk de Vereniging voor een bepaald gedeelte van uw nalatenschap tot erfgenaam te benoemen.

Aan het opstellen van een testament zijn kosten verbonden. Voor een kort oriënterend gesprek kunt u gratis terecht bij:

Notariskantoor Kruis-Sweere/Mevr. Mr. C. A. M. Kruis-Sweere
071-3640100 of info@notariskruissweere.nl

Algemene informatie is ook te vinden op www.nalaten.nl

Koene Vegter, penningmeester
Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk
071-3615044, koenevegter@planet.nl

Noordwijk, december 2013

Vereniging Voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

IBAN en ANBI

IBAN

U heeft waarschijnlijk al van uw bank gehoord dat de huidige acceptgiro per 1 januari 2014 wordt vervangen door de IBAN-acceptgiro (International Bank Account Number).

Deze nieuwe acceptgiro heeft wel hetzelfde formaat als de oude maar kent veel meer ruimte voor het rekeningnummer omdat dit voor elke rekeninghouder wordt uitgebreid tot in totaal 18 letters/cijfers.

Voor onze vereniging wordt het beknopte rekeningnummer – nog van de Giro – 2573795 op deze manier omgezet in **NL39INGB0002573795**, ofwel het oude nummer voorafgegaan door achtereenvolgens een landcode, een bankcode en een aantal nullen.

Een en ander is bedoeld om het Europese bankverkeer te vereenvoudigen maar maakt het voor ons in eerste instantie weer iets ingewikkelder.

Voor de contributiebetaling hebben wij nieuwe acceptgiro's aangeschaft die u weer bij de Strandloper van maart 2014 ontvangt of rechtstreeks in de brievenbus. Vermeld bij uw betaling graag uw **lidnummer** – staat op de acceptgiro – en/of uw naam en adres – dit vanwege nogal wat dezelfde namen.

Ook het programma van de ledenadministratie wordt inmiddels met de nodige haken en ogen aangepast aan de nieuwe lay-out van de IBAN-acceptgiro.

Wij hopen dat u er snel aan gewend zult zijn. Veel leden betalen trouwen al via internet en hebben dan niets meer van doen met de acceptgiro. Op termijn gaat dat voor ons allemaal gebeuren want met ingang van 1 januari 2019 zal de acceptgiro helemaal verdwijnen uit het betalingsverkeer.

ANBI

Al in 1996 wordt onze vereniging door de belastingdienst aangemerkt als een vereniging van maatschappelijk nut zonder winstoogmerk waardoor schenkingen vrij zijn van successierecht.

In 2011 wordt dit door de belastingdienst omgezet in een erkenning als Algemeen Nut Beogende Instelling - kortweg ANBI – en vanaf 2014 worden de criteria hiervoor nader aangescherpt. Op de website van de betreffende ANBI dient algemene informatie over de instelling te staan zoals: doelstelling en bestuurssamenstelling, activiteitenoverzicht, beleidsplan en financieel verslag. Deze informatie is ook allemaal te vinden op onze website www.strandloper.nl.

Voor u als lid van de vereniging betekent dit dat contributies/donaties als gift aftrekbaar zijn voor de inkomstenbelasting, met dien verstande dat dit geldt voor zover het totaalbedrag aan giften 1% van uw bruto verzamelinkomen overschrijdt.

Koene Vegter, penningmeester
koenevegter@planet.nl

Noordwijk, december 2013

**Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk**

TELEVISIE- EN RADIO SPECIAALZAAK KOELKASTEN EN WASAUTOMATEN

Joop Faase BV
Prins Bernhardstraat 90
2202 LR NOORDWIJK

T 071 - 361 35 58

F 071 / 362 03 92

E joopfaase@wanadoo.nl

Good morning beautiful

Word beschermer van het Zuid-Hollands Landschap

Tussen vele gebouwen en wegen laat onze provincie zich van haar beste kant zien. U ook? Sta stil bij uw natuur en help ons om de unieke natuur-

gebieden in Zuid-Holland te behouden en uit te breiden. Word nu beschermer van het Zuid-Hollands Landschap. Van ons krijgt u elk kwartaal een gratis tijdschrift.

☎ 010-2722222

Zuid-Hollands Landschap
www.zuidhollandslandschap.nl

VOOR
GOEDE DOELEN

BESCHERM DE DUINEN

Stichting Duinbehoud geeft 4x per jaar het magazine DUIN uit, met foto's, artikelen en wetenswaardigheden over de duinen. Actuele duinberichten worden regelmatig op de website geplaatst. Hier kunt u zich ook aanmelden als donateur en onder andere gratis een digitaal nummer van DUIN downloaden.

WWW.DUINBEHOUD.NL

bedden
SPECIALIST.NL

beddenspecialist
VERKADE

V. Limburg-Stirumstraat 38 2201 JP Noordwijk 071 3612661
www.beddenspecialist.nl/verkade

LinLux

Uw grafisch dienstverlener

...zowel particulier als zakelijk

MultiCopy Katwijk/Noordwijk

De Scheysloot 3, 2201 GN Noordwijk

T 071 408 10 03

E katwijk@multicopy.nl

I www.multicopy.nl/katwijk

MultiCopy Teylingen

Wattstraat 64, 2171 TR Sassenheim

T 0252 21 50 99

E teylingen@multicopy.nl

I www.multicopy.nl/teylingen

MULTICOPY
THE
COMMUNICATION
COMPANY

Alleen samen
kunnen we de
natuur beschermen

Helpt u mee?

Het Zuid-Hollands Landschap beschermt de natuur in een drukke provincie. Dat doen we door natuur en (cultuur) landschappen te verwerven, te beheren en te ontwikkelen. Zo kunt u blijven genieten van prachtige natuurgebieden, waarin van alles te ontdekken en te beleven is.

Voor dit belangrijke werk zijn we afhankelijk van uw steun. Voor meer informatie zie onze website:
www.zuidhollandslandschap.nl/steun-het-landschap

010-2722222

Zuid-Hollands Landschap
www.zuidhollandslandschap.nl

VOOR
GOEDE DOELEN

PROFIL *Mooijekind*
DE FIETSSPECIALIST

Kom eens langs bij

Profile Mooijekind
Schoolstraat 45
2202 HD Noordwijk
+31 71 3612826

www.facebook.com/ProfileMooijekind

HET KLEINE REISCOLLECTIEF

kleinschalig verantwoord vertrouwd

Wij organiseren natuurbelevingstochten, kant en klaar of op maat, voor vogelaars en liefhebbers van fietsen, wandelen en kanovaren. Wij zijn er voor kleine groepjes, families en individuele reizigers. Ook organiseren we studiereizen/excursies en groepsreizen. Ter plekke maken we veelvuldig gebruik van kleinschalige accommodaties, vaak gewoon bij mensen thuis. We reizen zoveel mogelijk per trein of minibus naar onze bestemmingen.

Vogelreizen 2014

Polen , Oderdelta & Slonsk, Zeearenden	19-4
Roemenië , Donaudelta	25-4
Polen , Biebrzamoerassen & oerbos Bialowieza	9-5
Zweden , Falsterbo, vogeltrek	20-9 & 27-9
Hongarije , Hortobágy, Kraanvogelspektakel	11-10

Wij organiseren reizen in

Albanië	Kroatië	Roemenië	Slowakije
Bulgarije	Montenegro	Schotland	Tsjechië
Engeland	Noorwegen	Servië	Turkije
Hongarije	Polen	Slovenië	Wit-Rusland

Het Kleine Reiscollectief is een initiatief van

Meander reizen

info@hkrc.nl www.hkrc.nl 085-7853820

ANTIQUARIAAT

Moby Dick

*gespecialiseerd
in natuurboeken*

Schoolstraat 31

2202 HD Noordwijk

Tel. (071) 361 94 98

www.mobydicknoordwijk.nl

DE BESTE Boekverkoper
van Nederland

**Online boeken
bestellen?
Sta achter je
Noordwijkse
boekhandel en ga
naar onze webshop**

www.boekhandelvandermeer.nl

Vandaag besteld en morgen
overall in Nederland
thuis bezorgd.

L **Boekhandel van der Meer**
Libris Noordwijk > www.boekhandelvandermeer.nl

Overtref jezelf

DOE HET ZELF MARKT

Voor service en maatwerk!

Keyserswey 46

(Industrieterrein s'Gravendijck)

2201 CX Noordwijk

Tel: (071) 3613728

Fax: (071) 3646232